

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ГОДИНА 6

БЕОГРАД 1937 ГОДИНЕ

КЊИГА 3

XLVII РЕДОВНИ САСТАНАК

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ДРЖАН 3 ЈУЛА 1937 ГОДИНЕ У БЕОГРАДУ

ПРЕТСЕДАВАО

ПРЕТСЕДНИК

СТЕВАН ЂИРИЋ

СЕКРЕТАР

ТОДОР М. ЖИВКОВИЋ

Присутни г. г. Министри: Претседник Министарског савета и Министар иностраних послова др. Милан Стојадиновић; Министар без портфеља др. Шефкија Бехмен; Министар пољопривреде Светозар Станковић; Министар правде др. Никола Суботић; Министар социјалне политике и народног здравља Драгиша Цветковић; Министар трговине и индустрије др. Милан Врбанић; Министар грађевина др. Марко Кожул; Министар просвете Добривоје Стошовић; Министар без портфеља др. Михо Крек; Министар пошта, телеграфа и телефона др. Бранко Калуђерчић; Министар без портфеља Војислав В. Ђорђевић; Министар физичког васпитања народа др. Јосип Роговић; Владин повереник при претресу предлога закона о иступима Александар Ј. Кузмановић, генерални инспектор Министарства унутрашњих послова.

ПОЧЕТАК У 9,30 ЧАСОВА

САДРЖАЈ

Пре дневног реда: 1 — Читање и усвајање записника XLVI редовног састанка;

2 — Саопштење извештаја Финансијског одбора о предлогу закона о повлачењу из оптицаја старог и о ковању новог металног новца;

3 — Саопштење интерпелација народних посланика: Михаила Ђуровића и другова, на Министра трговине и индустрије о незаконитим радњама Владе Филиповића, чиновника банске управе у Сарајеву, на збору акционара Прве ужичке акционарске ткачке радионице, одржаног 9 маја ове године и усвајање првенства; Милана Мрављеа и другова, на Министра правде о пристрасном поступку државног тужиоца у Љубљани по предмету истраге о убиству студента Рудолфа Долинара и усвајање првенства; др. Рика Фукса и другова, на Министра пошта, телеграфа и телефона о незаконитом задржавању брзојава на пошти Љубљана I у Љубљани и контролисању писама и слушању телефонских разговора у Љубљани;

4 — Саопштење извештаја Министара о одговорима на интерпелације народних посланика;

5 — Одговор Претседника Народне скупштине Стевана Ђирића на кратко питање Јосипа Цветића, народног посланика.

Говорници: Министар трговине и индустрије др. Милан Врбанић, Министар правде др. Никола Суботић, Јосип Цветић, Претседник Народне скупштине Стеван Ђирић (три пута).

Дневни ред: Наставак претреса у начелу извештаја Одбора о предлогу закона о иступима.

Говорници: Живко Шушић (у име групе Југословенске радикалне заједнице), Манфред Паштровић, Богољуб Кнежевић, Претседник Народне скупштине Стеван Ђирић (четири пута).

Претседник Стеван Ђирић: Господо народни посланици, имам част отворити XLVII редовни састанак Народне скупштине. Молим господина секретара да изволи прочитати записник претходног састанка.

Секретар Тодор Живковић прочита записник XLVI редовног састанка.

Претседник Стеван Ђирић: Има ли ко од господо народних посланика какву примедбу на записник. (Нема!) Примедаба нема, записник је примљен. Изволите чути један одборски извештај.

Секретар Тодор Живковић (саопштава): Финансијски одбор подноси Народној скупштини на решење свој извештај о предлогу закона о повлачењу из оптицаја старог и о ковању новог металног новца. (Види прилог).

Претседник Стеван Ђирић: Овај је извештај отштампан и раздељен господи народним посланицима и биће стављен на дневни ред кад Народна скупштина то одлучи. Изволите чути интерпелације за које се тражи првенство.

Секретар Тодор Живковић (саопштава): Господин Ђуровић Михаило и другови, народни посланици, упућују интерпелацију на г. Министра трговине и индустрије о незаконитим радњама Владе Филиповића, чиновника банске управе у Сарајеву, на збору акционара Прве ужичке акционарске ткачке радионице, одржаног 9 маја ове године, и траже да јој се призна првенство. (Види прилог).

Претседник Стеван Ђирић: Има реч Министар трговине и индустрије г. др. Милан Врбанић да се изјасни о првенству ове интерпелације.

Министар трговине и индустрије др. Милан Врбанић: Част ми је изјавити да примам тражено првенство ове интерпелације.

Претседник Стеван Ђирић: Прима ли Народна скупштина тражено првенство? (Прима.) Објављујем да је првенство овој интерпелацији признато. Изволите чути даље.

Секретар Тодор Живковић (саопштава): Господин Милан Мравље и другови, народни посланици, упућују интерпелацију на г. Министра правде о пристрасном поступку државног тужиоца у Љубљани по предмету истраге о убиству студента Рудолфа Долинара, и траже да јој се призна првенство. (Види прилог).

Претседник Стеван Ђирић: Има реч Министар правде г. др. Никола Суботић да се изјасни о првенству ове интерпелације.

Министар правде др. Никола Суботић: Част ми је изјавити да примам тражено првенство ове интерпелације.

Претседник Стеван Ђирић: Прима ли Народна скупштина тражено првенство ове интерпелације? (Прима.) Објављујем да је тражено првенство овој интерпелацији признато. Изволите чути остале интерпелације.

Секретар Тодор Живковић (саопштава): Господин др. Рико Фукс и другови, народни посланици, упућују интерпелацију на г. Министра пошта, телеграфа и телефона о незаконитом задржавању брзојава на пошти I у Љубљани и контролисању писама и слушању телефонских разговора у Љубљани. (Гласови на левици: О, зар и тога има?!) (Види прилог.)

Претседник Стеван Ђирић: Прочитане интерпелације биће упућене надлежним г. г. Министрима. Изволите чути извештаје г. г. Министара.

Секретар Тодор Живковић (саопштава): Господин Претседник Министарског савета и Министар иностраних послова извештава, да ће на интерпелацију, коју му је упутио народни посланик г. Прека Никола о догађајима у Сењу 9 маја ове године, одговорити г. Министар унутрашњих послова као надлежан.

Претседник Стеван Ђирић: Овај извештај прима се на знање.

Господо народни посланици, пре прелаза на дневни ред мени је част да одговорим на кратко питање, које ми је упутио народни посланик г. Јосип Цветић. То питање гласи:

„Господине Претседниче,

23 новембра 1936 године поднели су Министар иностраних послова г. др. Милан Стојадиновић и Министар правде г. др. Никола Суботић Народној скупштини предлог Конкордата између Свете Столице и Краљевине Југославије. 22 децембра изабран је специјалан Одбор. Истога дана овај се Одбор конституисао.

До данас није изабрани Одбор почео са радом, премда је већ прошло преко седам мјесеци, а материја Конкордата тражи озбиљан и дуг студиј.

§ 14 Закона о пословном реду у Народној скупштини, говорећи о дужностима Претседника, каже: „Он се стара да рад у одборима не заостаје и да се не прекида.”

Према овоме што сам изложио молим Вас, господине Претседниче, да ми на првој наредној седници Народне скупштине одговорите зашто Одбор за проучавање Конкордата није у ових седам мјесеци радио?

Молим Вас, господине Претседниче, да примите изразе мог искреног штовања.

У Београду, 2 јула 1937 год.

Јосип Цветић, с. р.
народни посланик”

Господо народни посланици, народни посланик г. Цветић позива се на пропис § 14 Закона о пословном реду у Народној скупштини. И, по мом мишљењу, са пуно права се позива на тај параграф, и ако је тај параграф врло несрећно стилизован.

Јер, да на овом месту сада стоји Претседник који би нагињао софизмима, могао би одговорити: Па, јесте, господине колега, § 14 Закона о пословном реду у Народној скупштини прописује да се Претседник стара да не заостаје рад и да се не прекида рад у одборима, али § 14 не прописује Претседнику ни право ни дужност да се стара да започне рад. (Одобравање и веселост).

Али, пошто на овоме месту, као што сви знате, није један софиста, то ја употребљавам ову прилику да Скупштини дам тачну интерпретацију ове несрећне стилизације, тј. да мислим да се заиста, по § 14, Претседник има старати не само да не заостаје рад, не само да се рад у одборима не прекида, него да има и почети.

Ја мислим да су и господа на десници потпуно сагласна са овом интерпретацијом. (Одобравање и пљескање.) Ја желим да констатујем, да ову аутентичну интерпретацију § 14 прима једнодушно цела Народна скупштина. (Одобравање и пљескање.)

Сад прелазим на саму ствар, тј. на питање г. Цветића. Ствар је саввим проста.

По мом мишљењу рад једног одбора и рад пленума треба да чине једну органску целину и, по моме мишљењу, боље је да Скупштина претреса о једном законском предлогу непосредно после тога, када је законски предлог изашао из одбора. И, мислим, да ништа не би добила ни Народна скупштина, ни одбор, па ни сам законски

предлог, када би одбор посвршавао своје послове, па би тек након извесног, можда дугог времена, дошло то исто питање на дневни ред пред Народну скупштину.

Ја мислим, господо народни посланици, да сте ви из своје рођене праксе приметили колико је то незгодно, баш приликом расправе о предлогу трговачког закона.

Према томе, господине колега Цветићу, да сам ја био извештен, да Конкордат треба тога и тога дана ставити на дневни ред, будите уверени, да бих се постарао, да се Конкордат може ставити на дневни ред и да се његово стављање на дневни ред не омете тиме што до тога времена одборски извештај не би био готов. Али, господо народни посланици, пошто сам знао, да би одбор, можда, свршио свој посао на време, а да у то доба Конкордат не би био стављен пред пленум Народне скупштине, нисам сматрао за своју претседничку дужност да интервенишем.

А, сада, када има изгледа у овоме заседању да ће Конкордат бити стављен на дневни ред, нема више потребе да интервенишем, јер, како ми господин Претседник Владе рече, он је спреман да у уторак, најкасније у среду даде експозе пред Одбором за Конкордат.

Према томе, Одбор за Конкордат биће правремено сазват и Претседник Министарског савета као Министар иностраних послова даће експозе, а непосредно после тога имаће пленум прилике, да о томе законском предлогу расправља.

Господин Цветић има реч, да се изјасни, да ли је задовољан мојим одговором.

Јосип Цветић: Господо народни посланици, господин Претседник Народне скупштине много се је трудио да одговори на мој упит. Мени долази на памет једна реченица из његовог говора, мислим пре три дана, које се сви сећате, а гласила је по прилици овако: „Много пута ми је било тешко и много пута сам био у незгодној ситуацији кад сам одговарао на слична питања господи народним посланицима, а радило се је о раду Народне скупштине и њених одбора.”

Мислим, да ће господин Претседник Народне скупштине, када буде у бољој прилици него што је данас, признати да је и данас био у тешкој ситуацији када је одговарао на ово питање. (Смех на левици.)

И ако лојално признајем незгодну ситуацију господина Претседника Народне скупштине, не могу бити задовољан с његовим одговором. Ево зашто. Режим др. Стојадиновића сигурно је добро простудирао сваку установу, која је ушла у овакав пројекат Конкордата, простудирао много раније него се је одлучио за његов потпис у Риму. Морам да верујем, заједно са вама свима, да је др. Стојадиновић и његов кабинет после ратификације био уверен, да су се преговори између Свете Столице и Краљевине Југославије повољно свршили за нашу земљу, поготово морам да верујем онда када је режим др. Стојадиновића овакав пројекат Конкордата предложио Народној скупштини на ратификацију.

Чињеница је да је г. др. Милан Стојадиновић први потписник на предлогу Конкордата, да он на првом месту тражи од Народне скупштине да тај Конкордат узме у претрес и да га ратификује. Влада г. др. Милана Стојадиновића има већину у

Народној скупштини, она има већину и у Сенату. Према тој већини изабран је и одбор за Конкордат. Одбор се на тај начин конституисао да су претседник одбора, потпретседник и секретар чланови владине већине. То су људи потпуно одани овој Краљевској влади и вредни чланови Југословенске радикалне заједнице. Дакле, Влада г. др. Милана Стојадиновића има све реквизите да за овај предлог Конкордата добије и потврду пленума у Народној скупштини. Међутим, догађа се једна врло интересантна чињеница. Иако је пре толико месеци изабран одбор за претрес Конкордата, иако су сви функционери тога одбора виђени чланови Југословенске радикалне заједнице, тај се одбор не састаје и не претреса Конкордат. Одбор мирно седи као да се ради о једном обичном законском предлогу, као да се не ради о једној тешкој и компликованој материји, коју уистини треба дуго студирати.

Господо народни посланици, не ради се овде само о уговору између наше државе и католичке цркве као религиозне организације са етичким циљевима. Ту се ради о уговору између државе као суверене политичке организације и једне универзалне политичке силе. Да није тако, господо народни посланици, да католичка црква није универзална политичка сила, она се не би на државној територији са другом сувереном силом сукобљавала, она не би требала да с њом преговара, разговара, да с њом прави уговор, који се зове Конкордат. Кад је тако, господо народни посланици, онда излази пред нас у свој важности овај предлог Конкордата који се налази пред Народном скупштином. Одбор пак не ради. Господин Претседник Народне скупштине данас није ушао у оно образложење о коме је говорио пре два дана, кад је казао да за многе законске предлоге није било спремно јавно мишљење и да треба припремити терен за доношење ових законских предлога који се налазе пред Народном скупштином. Господо, значи, јавно мишљење није спремно за доношење овог закона, међутим, један законски предлог треба да буде добар, па ће јавно мишљење бити спремно за његово доношење. (Одобравање на левици). Кад је реч о јавном мишљењу, онда треба овде констатовати да је то јавно мишљење по злим странама овај предлог Конкордата осудило: јавно мишљење је осудило не само овај предлог Конкордата, него и оне актере који су Конкордат донели пред Народну скупштину. Јавно мишљење није криво да се међу тим актерима налази и вођство данашње Владе и вођство данашње владајуће партије.

Господо народни посланици, чињеница је да Краљевска влада у својим полузваничним листовима пушта чланке који се прештампавају из једне недавно изишле анонимне брошуре, која брани Конкордат. Чињеница је на другој страни да овај режим забрањује осталој штампи сваку реч и напомене о Конкордату, поготово ако се ради о његовој критици. (Гласви у центруму: Није истина!) Чињеница је, господо народни посланици, да овај режим није дао прилике ни најодговорнијем форуму у овој држави, а то је делегацији Парламента, изабраној као одбор за студију Конкордата, да овој материји приступи. И, господо, поставља се питање зашто то ради Влада. Ја, господо, мислим да је то стара њезина навика — хитност, што каже народ „на двоје на троје”, да се на брзу руку ствар

у Одбору прочита, да се не продискутује и да се на Народну скупштину изврши препад са доношењем Конкордата. То је сврха овог отезања Краљевске владе. (Одобравање на левици).

Господо, ја морам још једну жалосну ствар да констатујем. Овај режим код доношења овога законског предлога о Конкордату позива се на ауторитет покојног Витешког Краља Александра. Овај режим који се никад не позива на најаутентичније и документоване речи Витешког Краља, чију је истинитост, вредност и оданост запечатио својом крвљу у Марсељу, позива се на ничим недоказану изјаву покојног Великог Краља код доношења овог лошег законског предлога, само да одбрани себе.

Ако је реч о јавном мишљењу, о коме је говорио г. Претседник Народне скупштине, ако је реч о расположењу југословенског народа, онда је овај предлог Конкордата плебисцитарно пропао. (Бурно плескање на левици).

Претседник Стеван Ђирић: Господине народни посланиче, ја Вас молим да водите рачуна о времену и да не почињете дискусију о самом Конкордату, јер немате разлога то да чините, пошто ће Конкордаг доћи на дневни ред, када ће сва господа народни посланици имати прилике да се изјасне о њему.

Јосип Цветић (наставља): Господине Претседниче, дозволите ми да завршим реч. Кад би ја знао и био уверен, да ће се допустити потпуна, слободна дискусија о Конкордату, ја не бих овако говорио, али пошто сумњам у то, дозволите ми да завршим мисао коју сам започео. То је, господо, што се тиче јавнога мњења, а што се тиче већине у Народној скупштини, дозволите ми да кажем ово. Ова Народна скупштина, будимо, господо, искрени, по својој већини која изгласава контрадикторне политичке идеологије и даје им поверење, она је много нашкодила своме ауторитету у нашем народу. Ја данас међутим верујем да је цела Народна скупштина осетила глас своје савести, и то баш сад кад се ради о једном оваквом закону. Ја верујем да ће се Народна скупштина тргнути у последњем тренутку и бити против оваквог предлога Конкордата, тако да исти неће имати већину у Народној скупштини. (Бурно плескање на левици). Ја, господо народни посланици, верујем, да ћемо ми у последњем часу у овако тешком моменту да спасемо и свој ауторитет и ауторитет Народне скупштине, послушавши речи покојног Витешког Краља: да преко кубета, торњева и минарета гледамо само интерес Југославије. (Бурно плескање на левици).

Претседник Стеван Ђирић: Морам замолити господо народне посланике да не започињу дискусију која није на дневном реду. Ја, господо, показујем добру вољу да на свако питање господо народних посланика одговорим, али с тога са правом могу очекивати да се и од стране господо народних посланика покаже добра воља и да се говори само о ономе што је садржина питања.

Прелазимо, господо, на дневни ред. На дневном је реду: Наставак претреса у начелу извештаја Одбора о предлогу закона о иступима. (Михаило Буровић: Шта је са мојим кратким питањем?)

Ради се о једном питању које је стављено на Претседника Народне скупштине, а које са њим

нема везе. Могли бисте тако ставити ми и питање о Шмитовој експедицији на Северни Пол.

Реч има народни посланик г. Живко Шушић у име групе Југословенске радикалне заједнице.

Живко Шушић: Господо народни посланици, у име политичке групе којој припадам у Народној скупштини, Југословенске радикалне заједнице, и то као радикалцу, јер је највећи број радикала окупљен у Југословенској радикалној заједници, биће ми пријатно, што ми је пала у део част од другова, да као претседник Одбора за законски предлог о иступима проговорим у начелној дебати о овом законском предлогу. Да бих пак одговорио тој дужности, а и у своје име и дужности претседника Одбора за иступе, којом сам почаствован од Народне скупштине, ја ћу се потрудити да вам о пројекту кажем у начелној дискусији сумарно онолико, колико је то, с обзиром на ваљаност пројекта као и с обзиром на критику која је пала и осуду да је реакционаран и да га је Влада спремила као оруђе против својих партијских противника, — потребно, и да кажем, да се, и ако има нешто владиног реакционарства, па било то ове Владе или оних, од које је ова Влада у наслеђе примила, Одбор скупштински за претрес овог пројекта трудио, да Скупштини презентира данас у овој дискусији један напредан, један демократски, један ваљан законски предлог о иступима. (Један глас: Што говорите о демократизму, кад сте радикал?!). Па радикална странка је на демократским принципима и своме радикализму зидала, ако хоћете, Југославију. И, господо, пошто су пали приговори да је овај законски предлог тако створен, како ће моћи да се примењује не у правцу изједначења, него у правцу неједнакости и неравноправности, ја морам одмах као члан политичког клуба, као члан Југословенске радикалне заједнице у овој Скупштини да изјавим, да и Влада др. Милана Стојадиновића, као израз свога клуба, као Влада која се наслања на тај политички клуб и у доношењу овога закона као и осталих пред Народну скупштину стоји још увек верно на принципу унитаризма и принципу југословенског народног јединства.

Према томе, господо, ви са леве стране можете бити спокојни, да овај законски предлог, сутра закон, ни момента неће довести у питање ни унитарну државу нити пак југословенско народно јединство. Сви ми, господо, и ви тамо и ми са ове стране, стојимо бар на тој основној линији, на унитаризму државном и на југословенском народном јединству, стојимо по својим програмима и свом раду, па и по раду Владе др. Милана Стојадиновића. И баш зато што стојимо на томе становишту и баш зато што је то основно, начелно, програмски, ја овде сада после двогодишњег рада Владе др. Стојадиновића тврдим да је та његова Влада, Влада рада, у истину поставила се да што пре предложи Скупштини оне законске предлоге за којима вапије осећање једнакости и равноправности целог југословенског народа у овој нашој унитарној Југославији. Такав законски пројекат, господо, поред осталих који су пред Скупштином, јесте и овај врло користан и врло потребан Закон о иступима.

Господо, ја не желим да се упуштам у неку одбрану политике и рада Владе др. Милана Стојадиновића. Ја не желим не по томе што ја не бих хтео да браним тај рад или што не бих смео да

браним њен рад, већ по томе, господо, што сте и ви сви у Народној скупштини, као и народ, сведоци, да је тај рад од доласка др. Милана Стојадиновића на власт па до данас одбрањен делима Владе др. Милана Стојадиновића. Не желим да га браним, да ми баш ви са леве стране не бисте приговорили да ја хоћу да правим комплименте шефу моје партије г. Претседнику Владе др. Стојадиновићу.

А сада, господо, да пређемо на оно што је и главни предмет ове начелне дискусије, а то је сам законски предлог о иступима. Господо, предлог закона о иступима који је предат од Скупштине поодавно Одбору за иступе, коме сам ја претседавао, прилично се киселио у Одбору. Није се, господо, радило оном брзином како би можда било пожељно у нашој Народној скупштини да се ради, али ја одмах хоћу не да правдам себе и Одбор, моје другове, са којима сам радио на овом пројекту, и коме је било стављено у задатак да га што пре сврши и изнесе пред Народну скупштину, него није се одмах радило и урадило због узрока, који су створени баш ту у Народној скупштини, ту у самим нама, ту и у оно време када смо, скупљени на једном привредном програму после избора дошли да на њему радимо, почели да се политички, врло рано, без потребе у овој Скупштини диференцирамо.

Па, господо, тај узрок лежи, да признамо, у свима нама, али на првом месту у онима, који су нас окупили на једном привредном програму. Када смо овде дошли, они су нас изненадили са другим својим потезима, са другим својим линијама, тако да је морало да настане диференцирање политичко. (Један глас: Објасни ти то!) Ја мислим да је довољно, господо, да сте чули, а стоји вам пуно времена и да размишљате.

Ето видите због тога главног узрока и због оне атмосфере, која је створена у Скупштини, па се пренела преко чланова појединих групација политичких ове Скупштине и у одборе, те пословне одборе, политичке, скупштинске; због тога узрока и добро је било, да смо мало одложили претрес овога пројекта и препустили времену да отупи многе оштрице, да би могли у миру, у једној тишини, у хладном размишљању и академској дискусији у Одбору за иступе да претресемо свестрано овај пројекат и; како рекох, из њега укловимо оно реакционарно у колико је оно оправдано било приговарано овоме пројекту, да дамо држави ради њене делатности један закон, који неће ни по бабу ни по стричевима, пред којим ће бити сви једнаки и који ће за све грађане, за све држављане бити у истину једнак, да дамо једно оружје за постизање једнакости и равноправности целог југословенског народа.

И, господо, ја верујем да смо томе главном задатку ми у Одбору за иступе потпуно одговорили. Додуше јуче се већ код првих говорника, којима, како ми изгледа, у говорима не беше главно да дискутују о самом предлогу Закона о иступима, него су нашли згоду у овој дискусији да приговоре о раду политичком Владе др. Стојадиновића, ипак узгред пале су неке замерке, сумарно, да је овај пројекат смишљен и поднет као згодно оружје у рукама режима, да се бори против својих противника.

Већ сама таква сумарна критика и такве замерке чине ту критику и сувише необјективном,

јер, господо, ако је др. Милан Стојадиновић са својом партијом данас на влади, не значи да ће др. Милан Стојадиновић по неком уговору вечности бити и сутра и увек на влади, па да може да уништи све своје противнике са оваквим Законом о иступима, да би се на власти овековечио.

Господо, ја ћу вас, који сте сарађивали у Одбору за иступе заједно самном, чланове Одбора, који сте живи сведоци тога, да потсетим на изјаву г. Министра др. Антона Корошца. Он је издржао у оној онакој атмосфери тешкој за рад у Скупштини једну паљбу од опозиције, може се рећи да је прогутао истинску ватру, али с пуно стрпљења и то до краја у целој начелној дебати у Одбору о овом пројекту; и кад је било очекивати, са ваше опозиционе стране у Одбору, да предагач г. Министар унутрашњих дела, можда са нешто оштрине одговори на сву критику, на све замерке, ви се сећате, господо, да је његова реч била кратка, јасна, као мелем на рану. Он је примио све замерке опозиције са захвалношћу и изјавио да препушта Одбору за иступе да донесе такав закон и изнесе пред Народну скупштину, какав жели Народна скупштина. Те су речи, господо, забележене, ми их имамо потврђене записнички и неће ме нико моћи демантовати, да није такву изјаву дао г. Министар унутрашњих дела, а кад вам то поновим, онда, господо, морате примити ову моју изјаву као тачну, са којом се баш слаже и г. др. Милан Стојадиновић, да је и њему стало до доброг закона, који неће ни њега ни његове партијске присталице сутра посећи, кад не буде на власти. Господо, има још једна гаранција а ова је у нама, вашим друговима, који су овај пројекат претресали, прерадили, прежвакали и то дуго у свом Одбору у коме је највећи број одредаба једногласно примљен. Има још једна гаранција, јер су овај пројекат радили стручњаци, овај су пројекат радили познати професори и други практични стручњаци. (Један глас са левице: У Кабинету Министара унутрашњих дела!) Најпре у Кабинету Министарства правде, па после у Кабинету Министарства унутрашњих дела и то од 1922 године непрестано и у ранијим Кабинетима се радило, док се није дошло до овако предложеног пројекта. Ето дакле још једна гаранција, да овај закон нису радили чиновници Министарства унутрашњих дела, да би се могло приговорити, обзиром на састав једне такве комисије, да је овај пројекат спремљен у Министарству унутрашњих дела као оружје у рукама режима против партијских противника. Да је то тако, господа која су добро проучила овај пројекат и у Одбору и ван Одбора могли су се уверити, у срањењу са општим Кривичним закоником и општим Кривичним поступком, да су у главном сви принципи науке о кривичном праву пренети и у овај пројекат Закона о иступима. У посебној дебати уверићемо се у ова тврђења, кад се буде говорило о појединим главама, о појединим ставовима, о појединим параграфима.

Господо, да бих указао на ваљаност овога законског предлога, ја ћу само проговорити у овој начелној дискусији о неким општим прописима и установама, којима мислимо да отклонимо сваку сумњу, сваки приговор, да је овај законски предлог недемократски, да је овај законски предлог спремљен као какво оружје против присталица других партија, да је овај законски предлог уперен против народа. Напротив, господо, видеће се,

да је овај законски предлог тако састављен, тако спремљен и предложен, да ће да задовољи ону праву потребу државног делања на чувању поретка и заштити својих грађана и држављана, али и да ће у њему сви они, које буде тангирао иступни поступак, ма у коме правцу, ма у којој функцији, ма у којој улози, имати пуну законску заштиту у појединим установама кроз постављене законске прописе. Овај предлог овако већ у своме првом параграфу, који каже: „да су иступи кривична дела”, има да буде допуна нашег позитивног кривичног законодавства. По томе, што је Влада у своме предлогу стала на гледиште, да су и иступи кривична дела, не би требало ову материју кодифицирати у једном оделитом закону о иступима. Требало би да се нађе ово као трећи део општег Кривичног законика по усвојеној тројној подели кривичних дела на злочине, преступе и иступе. Али обзиром на спорност у науци о кривичном праву о томе: да ли су иступи кривична дела као кривично неправо, дакле кривична дела у кривичном смислу или су иступи као неправо, полициско неправо, полициски прекршаји, полициски иступи и обзиром на то, да има много више прописа, којима се инкриминишу прекршаји, чињење или нечињење против каквих норми, којима се нешто забрањује од стране власти, или се нешто наређује, све у циљу да држава може кроз поједине гране своје делатности испуњавати своје задатке према својим грађанима, обзиром на много већи број тих и таквих прекршаја, који се инкриминишу, — овом кодификацијом у предлогу закона о иступима, ипак се морало прибећи томе да се, правећи предодређено кодифицирање, доносећи особени Кривични закон за злочине и преступе са особеним поступком, морало остати при томе, да се ова материја свих прекршаја и кривичних дела правих иступа предложи на озакоњење Народној скупштини у виду овог посебног законског предлога о иступима.

Најзад, сад имамо још и разлог, да ова материја законодавна буде овако посебно кодифицирана, што се Југословенска радикална заједница, чији је верни израз Влада др. Стојадиновића, која овај законски предлог даје Скупштини на озакоњење, што се она осврће на сваком свом пословању, сваком своме раду баш на свој програм партијски изражен како у ранијем тако и садањем земаљском Уставу. Доследно своме програму, она хоће да ово своје пословање па и у овом прилично ситном кривичном правосуђу буде што ближе народу, што јефтиније народу, јер је у том смислу Одбор, у сагласности са Краљевском владом, предложио да се правосуђе, да се пресуђивање и гоњење иступника, који су свуда у свакоме друштву врло чести остави, поред државних власти за оволики број ових иступника и, општинским судовима. Ето, господо, то су у главном разлози да имамо једну посебну кодификацију овога градива, ових иступа па били они чисто полицијски иступи, били иступи као кривично неправо. Сам предлог законски садржи два дела. Први део садржи систематизацију општих одредаба, које се имају примењивати у конкретним случајевима у поступању према иступницима. После општих има посебних одредаба у којима је кодифицирано инкриминисање свих прекршаја, свих чињења или нечињења. Опште одредбе, господо, саме по себи су гаранција да се одбаци сваки приговор пред-

говорника — мојих поштованих другова, који су јуче овде брижно, али не и објективно иступали против овога законског предлога. Саме те одредбе гаранција су, кажем, да неће бити ни двосмислености, да неће бити ни двојаког поступања при кажњавању иступника, па били они из опозиције, били они из владине већине. Кажем, гаранција су, јер су пренете од слова до слова из општих одредаба општег Кривичног закона. А општи Кривични законик ми смо радили у времену кад се признавало постојање једнога здравог, не окрњеног парламентаризма. Једна нарочита гаранција да отклони бригу г. Воје Лазића, нашег вредног друга, човека из народа, човека који народски тумачи закон, човека који хоће да нађе свуда неки страх, што му служи на част као човеку из народа, већ параграф први пројекта му је гаранција, да не може бити ни двојаке примене закона на присталица и на противнике режима, да не може бити за једнога ослобођење а за другога кажњење, за једнога више а за другога мање.

Да не може бити ни оно по Воји Лазићу „ако ја кажем: пала је Влада, а они мене казне зато по том и том параграфу што сам проносио обезбјеђивајуће вести”. Ево вам § 1 за који је Одбор, и то једногласно, без икакве опозиције, приволео Краљевску владу да унесе у исти одредбу члана 8 Земаљског Устава, респективе § 1 општег Кривичног закона: да нема кривичнога дела без закона, нити казне без закона, да се на учиниоца не може применити казна за дело за које закон то не прописује.

Господо, кад је Краљевска влада пристала, да се по једногласном предлогу одборском унесе и овакав додатак као други став § 1, она је тиме доказала и, у исто време, одбила све приговоре: да намерава овај закон употребити као оруђе у борби против својих противника, јер по овој допуни и по овој уставној одредби § 1 овог законског пројекта не може бити ни повратне силе закона, не може бити ни аналогije, не може бити примене казне на извесне поступке по сличности поступака инкриминисаних у другим параграфима овог предлога Закона о иступима. Тиме је народ добио пуну гаранцију, да не може бити кажњен сем за она кривична дела, која су овим законом предвиђена и да може бити кажњен само оном казном, која је овим законом одређена између њеног минимума и њенога максимума. Да може бити кажњен само за оне прекршаје, који су као такви предвиђени и установљени и другим законима, уредбама или правилницима, али на основу законског овлашћења издатим. Према томе, господо, отклоњена је свака могућност самовоље чак и у том случају кад би се закон предао у шаке и жандарму, да га он извршује. Отклоњено је да ико у овој земљи може рећи: ја сам закон. Истина, док је света и века увек ће бити људи који ће примити нешто на своју кожу, али има и над попом попа: има закона у земљи. И нема страха, господо, ако људи постепено, временом, дођу до свести о томе, да ова земља може бити јака, — а моје је уверење да ће бити јака, да ће бити снажна и моћна и да не постоји никакво питање које би је могло раздирати, па ни хрватско питање, — само ако се дође до свести о томе: да једанпут треба завести строгу законитост. И уколико нам закон, кроз ове разне режиме цењања и погађања било племенско, било верско,

било покрајинско, које је ова Влада примила у наслеђе, — уколико нам ти закони не би били добри, ја тврдим — то је уверење и моје и мојих другова па, свакако, и свих вас — да ће се ти закони убрзо изменити и саобразити новим приликама и прилагодити потребама живота југословенског народа.

Јесте иду дани, али господо, треба имати стрпљења и не треба сваки потез једне владе већ унапред осудити као реакционаран, као насилан и као смишљено спремљено оруђе да се прогоне противници. Не треба да будемо злослуте и да непрестано кукамо. Треба пустити једну владу да покаже колико је дорасла, да изврши свој задатак, па је онда тек треба критиковати. (Гласови са левице: Па већ две године је на влади. — *Претседник Министарског савета и Министар иностраних послова, др. Милан Стојадиновић: Само две године!*) Да би једна влада показала своје способности потребно би било у Југославији да буде и 10 година на власти, јер је Југославија држава која се изграђује и у државном и у националном погледу. Зато што је било кукала и политичких људи који су хтели монопол власти за себе, зато је и дошло до шестојануарске политичке епохе која није била никакав злочин, већ само изненађење, али за њу не носи одговорност народ него политички људи који су лицитирали да би се само домогли власти и онда кочили државни напредак и живот народни. (Глас са левице: И ви владате са истим законима). Зато смо имали седам владе Николе Узуновића, зато нисмо имали законодавни рад и због тога је био укочен напредак државни и живот народни, и држава је била у укоченом стању. Зато што смо имали једнога Претседника Владе који је рекао: никада са Хрватима, зато смо доживели многе несреће, а да су политички људи били мудри не би дошло до многих несрећа и не би се многи догађаји забележили у нашој политичкој историји. И зато образлажући овај § 1, наглашавам да смо се и ми једногласно сложили, и одмах добили и пристанак владин да се уставна гаранција чл. 8 Устава унесе у § 1, што смо и учинили, па зато тврдим, да је свака сумња, сваки страх и приговор неоправдан, да ће овај закон бити оруђе Владе др. Стојадиновића, за прогоњење опозиције. Тога се не треба плашити.

Напредност овога пројекта закона огледа се и у одредбама о основима искључења виности једнога учиниоца иступа. Овде се отишло мало даље него ли је то било у ранијим кривичним законима о иступима на разним подручјима наше Краљевине.

Заблуда и нужна одбрана су основи искључења виности и код иступа, и сасвим оправдано, јер врло често може бити случајева заблуде и код иступа и код прекршаја и код иступнога чињења, као што може бити и један грађанин врло често доведен у такву ситуацију, да мора да се нађе у стању нужне одбране, због чега не треба да буде кажњен. Јер, без обзира на величину казне, којом се једно кривично дело угрожава, без обзира на поделу дела, да ли је то злочин, преступ или иступ, на пример правно добро части је подједнако угрожено, правно добро имовине исто тако, слободе исто тако и иступима, па је према томе праведно, да се и та установа нужне одбране проведе и кроз иступни закон.

Овај законски пројекат је напредан још и по томе што, господо народни посланици, у систему казни заводи једну новину, једну нову казну, која је до сада законодавству непозната, а то је укор, и што поред укора заводи још једну нову установу кривичног права, а то је условну казну, условну осуду, како се она зове у општем Кривичном поступку.

И укор и условна осуда, односно условна казна по терминологији овога пројекта, јесу сретства, јесу установе да казну направе еластичнијом, поступнијом, човечнијом и праведнијом, да се може избећи сва она грубост и нечовечност, коју сама по себи казна садржи.

Тако ће моћи судија, по овом законском пројекту, у тој растегљивости у систему казни по пројекту, савесно поступајући, да оним иступницима а нарочито ако су још и нехатни, не досуди оне строжије казне, оне које ће га, бар по његовом схватању, као исправног грађанина чинити порочним, и ако смо ми протумачили и тумачимо да иступи не чине грађане порочнима, али, по личном, субјективном схватању кажњеника често се тако мисли, па ће судија моћи да ублажи исто дејство и да постигне исти циљ примењујући исту казну у таквим случајевима, какву треба употребити.

Неоправдано је страховање, када је реч о другим општим одредбама, да се може један кажњеник казнити више, а други казнити мање. Господо, под таквом сумњом, под изјављивањем таквог страха, ми бисмо могли да имамо пуно неповерење по таквом критеријуму и према судовима у земљи, што на срећу није. Међутим, ове опште одредбе пренете су потпуно из општег Кривичног закона. (*Јован Здравковић: Али је разлика између судова и полиције!*) Ови прописи нису ништа друго него копија оних прописа, по којима се суди у конкретним случајевима у извињању кривичног правосуђа код злочина и престапа.

Како чух једну упадицу са стране опозиције, разлика је у томе ко те законе примењује. Јесте, господо, ја то могу да тврдим и за судове. Разлика је коме се и каквим људима правосуђе поверава. Али, господо, не смемо бити никада сумњала, да ће режим доводити робијаше на одговорне положаје, који извршују Закон о иступима. Тежња је сваког режима, да даде квалитет у државној администрацији, а данас, када ми имамо масу свршених правника, факултетлија по свима Министарствима који чекају на службу, није далеко време када ће сви нешколовани, ако је то критеријум да ће бити савесни, бити замењени са факултетски образованим људима. Бар у такве органе нећете сумњати, што је код ваших мерака сада, али што нас ни данас ни сутра не забрињава.

Господо, ми правимо законе онако... (Један глас са левице: Не правимо их ми!) И ви правите законе онако, како они одговарају и приликама и потребама живота народа. Ми правимо законе онако како ће бити у складу са принципима науке о кривичном праву. Ми, господо, не можемо направити такав закон који ће водити рачуна о томе, по већ унапред створеним сумњама, да ће бити партијски чиновник, који ће извршавати тај закон и који ће бити везан партијским ланцима у извршавању закона о иступима. Морамо се ставити на сасвим супротно гледиште, да је у државној администрацији све добро, све ваљано, а ако се десе изузетци да нешто не ваља, постоји За-

кон о чиновницима и слично, који предвиђа и дисциплинске кривице и поступак по којем се такви чиновници прогањају, а постоји и општи Кривични законик по којем нико није изузет од кривичне одговорности. Ако би хтели, као што се то добацује од стране опозиције, да сумњамо у надлежну извршну власт, да ће бити све проиграно... (Један глас са левице: Сигурно!)... господо, ако је то тако, онда то значи, да ова земља треба да буде рај, да нема ни закона, ни судова, ни власти, или да буде један пакао у коме свакако не би могла да постоји једна државна организација. (Један глас са левице: Сви ћете ви у пакао — Смех). Ко зна, колега, како ће бити. Закони се праве и стварају и предају исправним и поштеним, савесним органима власти у државној служби, у служби народа... (Један глас са левице: Има и таквих!)... а за изузетке постоји исто тако закон као и према онима који не буду савесно извршивали.

Нема, господо, савршенства, нема ништа без изузетка, јер свако правило има свој изузетак. Па, и тај страх, и та сумња да ће бити несавесности у извршавању овога закона, не можете ставити као оправдан приговор овом законском предлогу, да је реакционаран, недемократски и да ће служити као оруђе у рукама режима против својих партијских противника, јер данас сте ви наши партијски противници, а сутра ћемо ми бити ваши, и онда би требало да данас ми вас кољемо, а сутра да ви нас кољете. Не, господо, ви нас нећете клати, јер ми правимо један добар законик, који неће никога клати.

Ако се деси да неко од режимских службеника учини какву несавесност, што може да буде, јер се сваки закон може изиграти па и најбољи закон, онда ћемо ми таквог несавесног чиновника и такве органе гонити и прогонити, а сутра ћете то чинити ви, кад вам падну шака. Господо, овај је закон демократски израђен на основима правних принципа. (Жагор на левици.) Ја се стављам на то ваше гледиште, које излази из ваших упадица, и ја мислим тако. Ја мислим да је у нашој државној служби све исправно, да је на своме месту, добро, и да сви савесно врше дужност, а они који чине изузетак од тога потпадају под строгост законских прописа који постоје и које повређени грађани у својим правима могу увек употребити. (Жагор на левици.) Ја мислим да господу из опозиције не могу никад убедити, али изгледа да смо их у Одбору убедили. (Војислав Лазић упада у реч.) Има још један разлог зашто је овај закон савршен, демократски, добар и у складу са принципима науке. Господо, није био само г. Воја Лазић опозиционар у овој земљи. Били смо опозиционари и ми остали, био је опозиционар и г. Претседник Владе, био је опозиционар и Министар унутрашњих послова г. др. Корошец. Сви смо ми били опозиционари и трпели прогоне 1927 године у овој земљи. То знају многи из случаја г. др. Милана Стојадиновића у Црној Гори. И ми смо дошли опет у Скупштину под највећим терором, онда кад је народ то хтео. Нема силе која може устукнути народ да изрази своју вољу. (Жагор.) Ја могу да се похвалим да сам као опозиционар изабран по поверењу народа из краја, где су многи мислили да живи само раја, да народ тамо само треба да слуша, и да треба да се тамо кандидује сваки кога народ

не познаје. Дигла је раја главу, народ је подигао главу и своју вољу изражавао како је он хтео. Ја се наддам, зато што Влада г. др. Стојадиновића постоји на демократији, да ће Влада враћати оно што је народу одузето, и брзо ћемо имати прилике да се народ најслободније изјасни. (Анте Ковач упада у реч.) Господине Ковач, ако Ви то мене апострофирате, ја сам казао и доказао да имам поверење у народу. Ако Ви, господине Ковач, хоћете мој долазак у Скупштину да цените по томе што сам ја био на листи г. Богољуба Јевтића, онда се варате, јер је г. Јевтић као политички човек био апсолутно непознат Краљевини Југославији и смело тврдим, да је г. Јевтић пошао приликом избора по једном изборном закону сам по срезовима, тешко да би нашао где би се могао кандидовати. И, господине Ковачу, када смо ми пристали да са људима, који су за 6 година заслужили само прекор, дођемо на једном привредном програму и да се бирамо, ми очувани политички људи када смо пошли, господо, онда треба да знате, да смо хтели ову нашу земљу да извучимо из каљуге у коју су је несавесни политички људи увели и удавили. Ето вам одговора на то питање. Ја сам и остали политички људи дали Јевтићу онолико поверења, а не он нама да је створио могућност да уживамо поверење. (Анте Ковач: То нема везе са тим о чему говорите!) Има, господине Ковачу, везе са мојим стајањем овде за говорницом. (Др. Мирко Дошен: Ви не можете овде говорити о каљузи!) Јесте, могу, када рекосте јуче да сте видели каљугу. Али, нисмо нешто друго чули.

Претседник Стеван Ђирић: Господине говорнице, молим Вас да не водите полемику са господом која упадају у реч, а господу која упадају у реч молим да то не чине, јер већина од њих, видим, забележила се да говори са говорнице. Имајте мало стрпљења, када дођете на говорницу, имаћете прилике да кажете шта имате.

Живко Шушић (наставља): Ми смо чули јуче о случају цепања југословенске заставе и слушали пажљиво г. Мрављеа. Ми смо чули колико је страшна оптужба на Министра унутрашњих послова г. др. Корошца, „носиоца неке црне интернационале“, чули смо и његову тврдњу да г. др. Корошец спроводи федерализам. Чули смо, где се г. др. Корошцу од г. Мрављеа оспорава југословенски национализам, али смо одмах после тога чули, да је после свих тих тврдњи г. Мравље дао и још једну овакву тврдњу — по стенографским белешкама ово ћу изнети, иако нисам мислио да то кажем. (Др. Војислав Дошен: А зашто си их онда понео?) Г. Мравље је рекао овако: „Католички академичари су у два аутобуса пошли кришом у Марибор, Тамо су прво полупали прозоре код хотела „Орел“, где је заседавала конференција ЈНС, а касније и све прозоре у народном дому мариборске соколске жупе“. То је један став у његовој изјави. Па даље: „Народни дом највећа је наша национална светиња на северној нашој граници, у којој је нашао и сам г. др. Корошец неброј пута заштите и потстрека за националну борбу против немачког насиља.“ Је ли ово федерализам Министра г. Корошца? Је ли ово негирање југословенског национализма Министра г. Корошца? Је ли ово потврда да г. Корошец није исправан Словенац и исправан југословенски националиста? Или баш обратно (До-

бацивање са левице). Он се најбоље брани својим радом. Ја немам намеру, немам ни потребу да браним г. Корошца а још мање он има потребу да га ко овде брани. Он се брани овде својим радом у прошлости и својим радом у садашњости, али кадгод је Корошец на власти, онда он по својим противницима није југословенски националиста, јер се тражи од Корошца када је на власти, да чува позиције у Словеначкој својим противницима. Извините, господо, те позиције поштованих другова југословенских националиста стваране су онда када је г. Корошец био на Хвару!

Господо, немојте ми замерити што вам даље нећу одговарати на упадице. Не зато што нисам оран да вам одговарам, не зато што не бих могао да одговорим. Ја и могу и оран сам, имам доста и оружја и муниције у том правцу ако ме хоћете на терену борбе, за коју ја сматрам да тако, како је ви водите, не доноси добра земљи. Али треба свршити овај веома важни посао на доношењу Закона о иступима за којим вапије држава већ толико година. Треба дати и народу власт да и он мало код куће може јевтиније да своје послове свршава, као што треба дати и државној власти један добар закон, да по њему чува ауторитет државне власти и државе. И зато ћу, господо, да наставим само о пројекту.

Господо, то су од прилике главне установе према општим одредбама првога дела законског предлога и сада, како је то овде излагао поштовани предговорник г. Лазић, долази део са посебним одредбама првога дела овог пројекта који износи систематизацију ових иступних дела. На њима у овој начелној дебати и нема потребе да се задржавамо, јер би иначе било понављања приликом посебне дебате, па ће то остати мени било другим говорницима било известицима који ће се позабавити у току дискусије о посебним параграфима.

Господо, други део овога пројекта садржи поступак. Када се је већ стало у Влади на гледиште да се донесе један посебни закон о иступима, онда је сасвим на своме месту и природно било, да се пропише један поступак у толико пре, што се овим поступком за иступе треба да изједначе сви поступци, који постоје у разним подручјима ради поступања било по иступима било по преступима у смислу § 2 законског предлога о иступима, који су растурени по разним специјалним законима.

По овоме поступку, као што сам већ мало пре напоменуо, надлежност је по правилу за поступање по пријави или приватној тужби остављена првенствено државној власти. Али по предлогу Одбора а у сагласности са Владом надлежност је овде проширена и установљена и за општинске судове, општинске власти.

То је поступање по оним прекршајима или иступима, који су најчешћи у нашем народу и ради којих не треба народ да се извргава ни дангуби у својим пословима ни трошковима, без којих може бити, па је тај број, око шездесет и неколико, препуштен напоређо поред државних власти и општинском суду, да их и он извиђа и суди као и управна власт првог степена. То је једна несумњива добит, јер ће народ бити поштеђен трошкова, јер је то баш и у духу широких самоуправа, програма Југословенске радикалне заједнице, то ће бити један начин, који ће иступно правосуђе да убрза и да појевтини. Ето, ви-

дите, и то је једна заслуга г. др. Милана Стојадиновића, да он својски брине бригу народа усвајајући предлоге одборске и старајући се о народу и кроз овај закон о иступима.

Господо, да неће бити онога од чега страхује предговорник г. Лазић или друга господа која ће овде изражавати можда исту бојазан као и г. Лазић, да ће бити неког двојаког поступања, једног према присталицама а другог према противницима, да неће бити суђења по наредби а партизанског прогона — да будем што јаснији — ево, господо, ми имамо у поступку одредбе о „искључењу” и о „изузећу” и приватни тужилац, ако се поступак покреће по приватној тужби и окривљеник као странка, а не као објект у овом поступку, моћи ће да чине приговоре ради искључења или ради изузећа оних иследника, код којих се стеку услови из § 187 и осталих одредаба овог законског предлога о иступима.

Господо, имамо још једну гаранцију, једну заштиту грађана од самовоље и од насиља, од паковања полицијских и од подметања, а она се састоји у једној установи која раније није постојала ни у Кривичном законнику о иступима, нити у поступку, а састоји се у томе, да окривљеник има право да захтева од иследника па и да приведе два своја пријатеља, не лица, која власт нађе него два своја лична пријатеља као сведока, од почетка, како се узме на кривични испит па докле год власт буде имала да врши какву радњу с њим, све до изрицања пресуде, до кажњавања. То што ћемо ми грађани моћи да приведемо увек два своја пријатеља као сведоке присутнике јесте пуна заштита од те умишљене необјективности, од тог страхованог насиља и подметања, јер, господо, онај ко буде паковао и подметао, а то ће бити полицијски чиновник у чијој ће надлежности бити примена овога закона, тај ако буде пред сведоцима правило лажне исправе — паковање то је прављење лажних исправа — тај ће потпасти под параграфе 214, 218, 397 и остале кривичне параграфе XXVIII главе општег Кривичног законика. Јесте, господо, и ако буде повише таквих примера по вашем мишљењу, кад се види да се то кажњава и то врло строго, то ће бити добра поука за све остале чиновнике који не буду ушли у бајбокану да врше савесно своју службу и строго по законима ове земље, које не сме нико извргнути у насиље.

Господо, какве су прилике такви су и људи, такви смо и ми. Ми морамо живети државним животом, морамо ићи напред, не смемо се укочити, не смемо стати да не доносимо законе, него морамо радити, морамо ићи за потребама живота, морамо ићи напредку, јер не вреди ништа, што ћемо бити сумњала. Опет понављам нема закона које несавесни извршиоци неће моћи изиграти, али, нема ни неодговорних извршиоца закона (Један глас са левице: То је прича за децу). И за остале радње поступка, господо, које се имају обављати, да се дође до материјалне истине, грађани имају такође пуну заштиту и гаранцију, јер ти прописи иступног поступка су прописи из општег Кривичног поступка. Тако, претресање стана или лица не може бити ноћу, или предаја одлука не може бити ноћу но под таквим условима какви су прописани и повезани код обичног кривичног поступка, тако да је иследник ограничен и упућен да он не може а да не учини кри-

вично дело, ако неки од ових прописа намерно повреди. И таква заштита је довољна, да одбаца све приговоре, да је овај законик оруђе противу противника режима.

Господо, мој поштовани друг Калембер пита шта је са установом притвора. Установа притвора постоји. О тој установи притвора дуго смо и дуго дискутовали и претресали у Одбору мењајући своје одлуке, док се на крају крајева остало при томе да примимо овај пропис о притвору, али тако да против притвора постоји право жалбе на донесену одлуку о притвору, а не како је пројектом било предложено, да је одлука о притвору право-моћна. Ако се погледа у пропис § 226 овог пројекта о притвору, ја држим, господо, да неће та установа задавати много бриге и страха грађанима. Та одредба гласи овако: „Притвор се може наредити само против оних окривљеника који немају сталног места пребивања и који не могу да покажу свој идентитет”. Ја хоћу овом приликом да вас упутим на § 81 овога закона који гласи овако: „Ко на захтев власти или њених органа одбије да каже своје име, занимање и друге опште податке о својој личности или место становања, казниће се затвором до 15 дана или новчано до 750.— динара. Истом казном казниће се и ко другог умисљено наведе да учини ово кривично дело”.

Видите, господо, ово што је инкриминисано у § 81 даје нам пуно објашњење о овој установи притвора при иступним делима.

Господо, ако који грађанин дође у дотицај са властима прво што је дужан грађанин да каже, то је: ко је, шта је и одакле је. Па баш зато што се дешава у многим таквим случајевима да неће појединци да кажу органима власти ни име, ни занимање нити друге опште податке о својој личности, власт, водећи бригу о заштити државе и о заштити грађана скупа или појединаца, не може да зна са којом личношћу има посла, не може ни да установи ако се деси шта против правног поретка. Па како ће повести поступак према њему, и онда је морало да дође до овакве инкриминације § 81 као једног посебног кривичног дела. А кад је нешто тако, и кад један исправан грађанин никада неће бити у ситуацији да не каже ко је, шта је и одакле је и друге податке потребне о себи, то ће се десити онима који су без икаквог занимања, који неће занимање, који неће да буду добри чланови друштва, радници и привредници, онда је сасвим природно, ако власт има посла у иследном поступку са таквим лицима, који се обично називају скитнице и беспосличари, и то скитнице и беспосличари који су то из навике, да се таква лица задрже у истражном притвору док се не изврши истрага и док се не изрече пресуда; док се, дакле, не казни по закону за учињено иступно кривично дело. Разуме се, може бити изузетака као и код сваког другог закона. Може да се деси да по неки несавестан орган власти, у једној, рецимо, заоштреној партиској борби, дође па нагази на неког угледног грађанина, као што ми показа знацима г. Калембер, да може да поцепла легитимацију и његове хартије. Није немогућа, није, дакле, искључена апсолутно таква несавестност код органа власти. Али, господо, ако се то учини, онда ће бити и отпора од угледних грађана, па ће се десити нешто страшно што ће допринети да такви органи власти буду исправни у својој служби. Нема, господо, савршености у га-

ранцијама. Према томе Одбор се ту већином гласова сагласио да треба једну такву одредбу у интересу општем, у интересу истраге и чувања правног поретка усвојити, и дати могућност властима да се успешније боре против ситног криминалитета.

Господо, нарочито морам да напоменем и да нагласим да су поштеђени грађани у улози сведока и вештака и друга лица у истрази по иступним делима, поштеђени су од шикана, малтретирања, дангубе и излишних трошкова на тај начин, што не морају претстајати код надлежних власти, ако се налазе на подручју других власти, поштеђени су тиме, што им закон омогућава саслушање по замолби надлежне иследне власти код своје по месту надлежне власти. Па су, господо, сведоци још поштеђени и тиме, што могу своје сведочење оверене код власти предати писменим путем, не морају да претстану лично ни код ове власти која буде замољена да их као сведоке саслуша.

Видите, господо, то су, како сматрам, добре одредбе, које дају овоме закону обележје напредности, обележје благости, обележје демократско; то су одредбе, које иду у прилог баш Влади, да она хоће добар закон о иступима.

Господо, имамо још једну новину у иступном поступку, чега није било раније, а то је „кажњавање с места”. Кажњавање с места то ће бити највише и најчешће параграф за варошке иступнике. Овај параграф тешко да ће долазити до примене у селима, у најширим масама у народу. Овај параграф могао би се назвати неким саобраћајним параграфом, јер се хоће да обезбеди поредак, да се обезбеди и отклони свако угрожавање правних добара тиме, што ће наредбама, прописима, уредбама политичких управних власти бити прописано тако, да се не деси оно највеће зло, које се може десити. И у томе случају, баш у интересу окривљеника, кога на лицу места орган, овлашћен од свога старешине, затече на прекршају, на чињењу тога иступа, биће баш у интересу окривљеника да плати казну по бланкету, да плати казну по признаници, а да не мора да се излаже непријатностима поступка — истраге, које повлачи за једног окривљеника његов поступак.

Господо, ја овим завршавам начелну дискусију о овоме законском пројекту и смело вам тврдим, да моју данашњу реч, да моју тврдњу, да овај пројекат овако, како је изашао из руку нашег скупштинског Одбора за иступе, неће демантовати пракса, неће демантовати својим радом ни Југословенска радикална заједница, која све више греди својим демократским линијама... (Бурно плескање на десници) ... и која ће, попут Радикалне странке, врло брзо дати земљи све оно, што је радикалски народ некад имао, да ће то бити својина југословенског народа. (Бурно одобравање и плескање код већине).

Ја у име Клуба и у своје име изјављујем, да ћу гласати за овај предлог закона о иступима. (Плескање и одобравање у центруму и на десници).

Претседник Стеван Ђирић: Реч има народни посланик г. Манфред Паштровић.

Манфред Паштровић: Господо народни посланици, пред нама је закон о иступима. Тај закон о иступима дава управним властима прилично

велику моћ, а пошто код нас управне власти овисе о режиму, који је моментано на влади, према томе тај закон је чисто један политички закон. И пре него ми, као Народна скупштина, гласамо за тај закон, и тиме дадемо поверење тој Влади, треба да анализирамо политику Владиноу од њенога доласка до данас.

Господо, слика и прилика политике која је вођена до данас јесу јучерањи инциденти у овоме Дому. Ви се сећате кад је говорио г. Мравље; да је он у своме образложењу поменуо, да Бан др. Натлачен спрема, како он тврди, да се распусти неколико соколских жупа у Словенији. На то је г. Бренчич, члан Клуба Југословенске радикалне заједнице, и то, господо, уважени члан, јер је он био бивши посланик у Царевинском већу, дакле према томе један од угледних чланова овога Клуба, казао: „Крајњи је час.“ Г. Бренчич с овога мјеста је то потврдио. Господо, кад из Клуба Југословенске радикалне заједнице чујемо овакве испаде, и то спонтане испаде, морамо да закључимо да се Клуб Југословенске радикалне заједнице с тим слаже. Као доказ томе служи и то, да је г. Бренчич поново устао да каже и да образложи ту своју упадицу, и у том свом образложењу почео је делити југословенске соколе на соколе из Хрватске, на соколе из Словеније и на соколе из Србије и казао да нема ништа против установе Сокола као такве, него против сокола у Словенији. Господо, ја сам после ових изјава очекивао данас да ће или Министар физичког васпитања народа г. Рогич или који члан Клуба Југословенске радикалне заједнице устати, да у име тога Клуба овде изјави, да је то било лично мишљење г. Бренчича а не читавога Клуба. Међутим, кад то нико није учинио, ми имамо пуно права сматрати да је то мишљење Клуба Југословенске радикалне заједнице, а ако је то тако, сматрам да је то срамота, јер је вођ Југословенских сокола лично Његово Величанство Краљ Петар II.

Господо колеге, кад сте чули речи г. Бренчича, онда можете разумети и схватити положај наших југословенских националиста у Словенији. Кад овакви изрази падају овде са посланичких клупа, онда је фактично врло тешко стање наших националиста у Словенији. А да је то тако, доказ вам је и онај спремљени напад на вођство наше странке приликом агитације у Словенији. Господо, ти су напади били спремљени од органа Министарства унутрашњих дела и чак тврдим овде, да ће доћи доба, кад ћемо моћи да докажемо да је и новац дан, да се организују демонстрације против г. Петра Живковића. А, господо, да је Влада ЈРЗ хтела те демонстрације најбољи је доказ то, што у „Самоуправи“ пише овако: „Љубљански преседан свакако неће остати усамљен, нарочито ако господа из Југословенске националне странке наставе своју летњу турнеју. Ваља претпоставити да би у другим крајевима земље демонстрације против њих могле да буду и оштрије и далеко већих размера него ове последње.“

Господо, ово је доказ да су Краљевској влади биле потребне демонстрације у Словенији и чак да она наговештава и тражи демонстрације и у другим крајевима.

Зашто је то требало? Господо, Југословенска национална странка одржала је збор у Сплиту. Одржала је збор који су и сами противници

оценили као врло успешан; то је био збор који је изненадио и нас саме приређиваче. Али тај је збор изненадио и Краљевску владу, јер је Краљевска влада била дубоко уверена да ће и у Сплиту бити демонстрација, да ће онда кад Петар Живковић буде говорио међу Хрватима, југословенским националистима, настати демонстрације Хрвата противу Живковића. Али она се у томе очекивању разочарала, јер демонстрација није било, јер се нико није усудио да демонстрира. Да је то била сфера г. Корошца, можда би и било покушано да се ту праве демонстрације, али одавде могу да устврдим да сигурно те демонстрације не би успеле. Наравно, кад је Влада остала изненађена са својим неуспехом у Сплиту, она је требала да прави демонстрације у Сарајеву, да се бар тамо онемогући триумфалан поход Петра Живковића у народу. И након Словеније, где се је покушало са оваквим демонстрацијама противу наших конференција и наших зборова, имало је да дође и Сарајево. После ових успешних зборова требало је хушкати народ, да се евентуално и у Сарајеву направе још горе демонстрације него ли у Словенији. Али је Влада и у Сарајеву остала изненађена, јер је ово био такав збор, какав Радикална заједница никад неће моћи у Сарајеву да одржи.

Господо, како живи наш народ у Словенији доказ вам је и она распарана државна застава, која је овде у Парламенту јуче приказана. А да су ту заставу, господо, поцепали присташе г. др. Корошца, ево вам доказа: Господо, Краљевска влада предложила је Народној скупштини предлог закона о иступима. Тај је предлог дуже времена био пред скупштинским одбором. Он је тамо мењан и допуњаван. У томе предлогу био је предвиђен § 81 који је после избрисан, али не од Краљевске владе него од Одбора. А тај параграф је гласио овако: да се казни затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара поред осталих и онај „ко истакне или ко носи државну заставу Краљевине у дане који нису законом одређени“. Господо, кад се предлаже овакав један параграф од стране Владе, онда је јасно зашто се у Словенији парају и цепају државне заставе! А колико је у Словенији стало извеснима до државне заставе и зашто су те државне заставе мрске клерикалном елементу, ја сам слободан да вам покажем једну фотографију заставе која је ношена о Телову 1937 год. у процесу. Та је застава са аустријским грбом, аустријска застава старих ветерана и фотографисана је у цркви где се и данас налази. Ја ево ову фотографију предајем г. Претседнику, с молбом да ми је после врати. (Предаје једну фотографију).

Господо, о сепаратистичкој акцији г. Корошца, треба још да се позабавимо, баш у вези са мајском декларацијом, која је била на онако свечан начин прослављена у Словенији. Господо, у израђивању мајске декларације суделовали су и Словенци и Хрвати и Срби, тј. сви они који су били у Царевинском већу. Један од главних принципа у тој мајској декларацији било је народно јединство, а друго је било све тактика и то баш истицање тога народног јединства под Хабсбуршку монархију. То се је истакло само за то, да би се ти екстремни клерикални елементи могли придобити да и они буду за ту мајску декларацију, јер да се није истакло под Хабсбуршком монархи-

јом не би је сви потписали. И сад господо, једно питање поводом те прославе мајске декларације. (Др. Часлав Никитовић: То је софистерија). Не, то је историја. Г. Корошец није за Хабсбуршку династију, а зашто је онда славио ту мајску декларацију, кад он отворено каже да није ни за народно јединство него да је само за државно јединство. Кад није славио народно јединство, што је битно у тој мајској декларацији, да није можда онда славио Хабсбуршку династију?

Друго, господо, кад се већ скинуо са дневнога реда § 81 онда смо очекивали да ће Влада донети један параграф са којим ће незаконите поступке са државном заставом нормирати. Ја немам ништа против тога, кад је Влада довела земљу до овога стања, да се вију и хрватске и словеначке и српске заставе. Па нека се вије и муслиманска зелена застава и папска застава, али тражим закон који ће ту ствар регулисати.

Не може се дозволити да Министар унутрашњих послова, који треба да чува закон, да он на својим зборовима развија словеначку заставу, а у другим местима кажњава оне који вијају племенске заставе. Мени је свеједно нека вије ко какву хоће, а ја за себе вијају само једну и то југословенску заставу, али тражим да се ово једанпут нормира. Потребно је већ једном да Влада донесе закон којим ће се ово питање нормирати.

Ова Влада је дошла на управу земље са једном великом паролом, са паролом споразума са др. Мачеком и Хрватима. После две године морам да констатујем, да ми изгледа, да је то била велика варка, и да се ишло за тим, да се вара и хрватска јавност и српска јавност, јер се никада није хтело да се каже српској јавности шта се говорило у хрватској јавности. У београдским новинама, кад би пренашале изјаве и чланке „Хрватскога дневника“, брисале су се читаве реченице из тих пренесених чланака. Све што би било шкакљиво, то би цензура брисала. Ево један мали доказ: „Хрватски дневник“ од 9 липња 1937 године говорећи о г. Пери Живковићу и његовом збору на концу је рекао ово: „Живковићева је парола: Један народ — једна држава. Он дакле као премису поставља једну фикцију која би имала да надомести оно, чега нема. Нити смо ми један народ нити из народног јединства следи, да држава мора бити „једна“, што у србијанском жаргону значи „јединствена.“

Господо, „Политика“ преноси, ево, читав тај чланак али ове цитиране речи су изостављене. Ја верујем, да када је „Политика“ штампала тај чланак, она би сигурно обелоданила и ове речи, које сам цитирао, али цензури и Влади не конвенира, да се ове речи чују на српској страни.

Господо, да се варало са споразумом имамо још један доказ, и то тежак доказ, а то је повратак инжињера Кошутића из иностранства. Господо, дозволио се и повратак инж. Кошутића из иностранства само зато, да се створи уверење и код српске јавности, и код хрватске јавности, да Стојадиновић хоће да се споразуме са др. Мачеком. Господо, ја немам ништа против повратка емиграната у овој земљи. Даче, камо среће да се сви емигранти, и они који су направили највеће злочине, поврате натраг. (Жагор). Нека се врате натраг! Али, ако се врате натраг, они одговорни фактори, који дозвољавају повратак емиграцији, морају имати гаранције да та емиграци-

ја неће више говорити онако како је говорила у иностранству. Господо, ја овде имам пред собом једну жалосну књигу, коју ћу такође дати г. Претседнику да је види. Та књига носи назив: „Злочин од 20 липња и међународна штампа“. Књигу је издао Владимир Радић. У тој књизи, о којој би много требало говорити... (Један глас са деснице: Ко је написао ту књигу?) Владимир Радић. (Један глас: Где?) У иностранству, у емиграцији. (Један глас: Да ли је забрањена?) Вероватно јесте. У тој књизи отштампана је једна претставка Друштву народа од 12 липња 1931 године, коју су потписали инж. Кошутић и др. Јурај Крњевић.

У тој претставци тражи се абдикација Краља Александра. Ево шта се у тој претставци каже: „да Лига народа позове Краља Александра — који је, по својим изјавама даним код проглашења диктатуре, једини одговоран за садашњу владавину — да се одрече престола и тиме спријечи крвав унутарњи сукоб, који би угрозио мир Европе.“

После ове претставке Краљевска влада дозволила је повратак инж. Кошутићу. У реду. И ја да сам на томе положају, дозволио бих евентуално повратак инж. Кошутићу, али бих бар захтевао од г. Кошутића да се више не залијеће и да не наставља емигрантски рад.

Али, на збору у Шибенику изволео је г. Кошутић рећи и ово: „Ми Хрвати на овом светом хрватском тлу имали смо своју самосталну државу пред давна времена; ми желимо мир са свима суседима, а да бисмо живели у миру ми требамо своју самосталну хрватску државу. А она је била овде у овим крајевима, она се ту одњеговала у Далматинској Хрватској. Да је ми нисмо никада у прошлости имали, ми је морамо имати сада, јер то хоћемо и зато ћемо се жртвовати. Ако су нам на превару избрисали нашу суверену државу, а онда нека знају, да на превари не може постојати самосталност ниједног народа“.

Господо, ја не разумем политику одговорних фактора који воде ову земљу. Када се овакви меморандуми предавају Лиги народа, онда треба тражити гаранцију од тих људи, када се врате натраг, да бар неће правити испаде, које су правили пре. Вратили су се из емиграције и Пламенац и Гаљарди, али нису више радили оно што су радили у иностранство.

И ја кажем: Камо среће да се покајнички поврате у земљу сви емигранти, камо среће да се Павелић врати у земљу, јер је боље да се врати и да шути, него да и надаље рује против ове земље. (Жагор и протести).

Молим да се не схватимо криво! Господо, оваква политика Краљевске владе разочарала је тотално и хрватски дио нашег народа и српски дио нашег народа. Господо, ми смо читали једну изјаву др. Мачека у холандским новинама, која је врло карактеристична за расположење хрватског државног нашег народа, за расположење које је настало након поновне преваре из Београда о споразуму са др. Мачеком. Та изјава гласи:

„Ми смо данас даље него икад од једног споразума са Београдом. Све наше настојање да дође до једног мирног ријешења конфликта, остаје без успјеха. Ја своју популарност стављам на коцку у нади да ћу путем споразума омогућити хрватском народу бољи живот. Министар Претс-

једник др. Стојадиновић нашао је за сходно да све захтјеве Хрвата одбије и тиме јасно покаже да Београд неће никакво искрено споразумијевање. Нас се настоји сматрати као колонију, али то хрватски народ неће допустити. Од неколико дана Београд је опет прешао у офанзиву. Ухапшено је много хрватских патриота, конфисцирају се хрватске новине и сили нас на овај начин на узмак. Ако Београд хоће борбу, он је може имати. Ако они иду међу народ, видеће да нисам ја онај који дражи народ проти државе, како се у Београду стварно тврди, него је на против народ онај, који мени пребацује да нисам доста радикалан. Масе мојих бирача хоће самосталну слободну хрватску државу, а у Београду неће ништа да чују. Бојим се да ће скоро доћи сат, кад ће Срби пожалити, да су се мојим предлозима само ругали. За послједице, које би могле у Европи настати ради отвореног конфликта између Хрвата и Срба, ми Хрвати отклањамо сваку одговорност”.

Господо, по изјави самога др. Мачека створило се је још веће нерасположење у хрватском дијелу народа, које није требало да се створи, ако је Влада др. Милана Стојадиновића искрено желела споразум.

Претседник Стеван Ђирић: Господине говорниче, морам да Вам обратим пажњу на један дуг: нисте ми дали књигу, коју сте ми обећали дати, а друго, морам да Вас запитам, какве везе све то има са законом о иступима.

Манфред Паштровић (наставља): У уводу мога говора сам о томе говорио.

Претседник Стеван Ђирић: Ово је објашњење било слично испиту једног студента, који је добио питање о камили, па је неколико речи рекао о томе, а за време читавог испита говорио о лаву.

Манфред Паштровић (наставља): Господине Претседниче, мени је врло жао да Вам морам одговорити као што сам Вам већ једном одговорио, да ја нијесам Ваш студент већ народни посланик.

Претседник Стеван Ђирић: Г. Паштровићу, будите уверени, да сам имао разлога због чега сам овом приликом морао упозорити на то, да сте се удаљили од предмета, а пошто су ти разлози донекле дискретне природе, могу да вам их саопштим у свом кабинету.

Манфред Паштровић (наставља): Сада имамо право да питамо, кад су се овако у народу још више разбуктале страсти, како је стање у народу данас, до чега је довела ова Влада ову земљу? Ја тврдим, да је довела до анархије, а не до демократије.

Господо, ако желите могу да поновим оно што сам рекао неки дан о догађајима у Далмацији, па ако кажете да то није анархија, онда силазим с овога места. Јер ако није анархија, када се руше државни амблеми, и кад се војним референтима отказује послушност итд., онда не знам шта је анархија. (Др. Часлав Никитовић: Измишљено!) Измишљено, господине колега!? Ако је то измишљено нека ме демантира овдје присутан Претседник Владе г. Стојадиновић, пак ево ја дајем оставку на свој положај, ја или Ви, драги г. Никитовићу! (Жагор).

Па онда долазе поступци према Соколу, отказује се соколским домовима, прогањају се Соколи итд. Настаје потпун хаос! Срески начелници негде

притискују а негде пуштају. На пример: кад је инжењер Кошутин био у Шибенику вијале су се хрватске заставе и полиција је кажњавала, а трећег дан иза тога обављале су се свечаности посвете заставе Х. С. С. у селима и ником ништа. Па то је, господо, анархија, то није демократија! То не значи поштовање закона! Али кад г. Министар унутрашњих послова, како сам у почетку рекао, не поштује законе, онда како се може тражити од народа да он мора да поштује законе. Према југословенским националистима поступа се, међутим, друкчије. Петнаест општинских већника у Сплиту, добрих, исправних и вредних националиста, било је смењено, док се ово догађало по другим општинама само зато што су били противу прорачуна, који је предлагао претседник општине сплитске. Никаквог другог разлога није било да се они смене, већ само то. Овдје се ни то не сме, а по другим општинама може да буде све и свашта. Једнима се дозвољава да раде све, док се другима забрањује збор у Шибенику. А знате ли какав је морао да буде тај збор? То је морао да буде манифестациони збор националиста, који су том приликом издали плакат у коме се каже да се: „ова земља има да води једино и искључиво вољом и духом нашег Великог Краља Мученика, који је показао једини пут којим има да се иде. Он га је исписао својом крвљу а ми верујемо да је само тај пут, пут апсолутног народног јединства и цјелине државе, једини прави пут, истина и живот ове земље.” Овакви плакати издају се за збор, а Влада забрањује овакве зборове. А знате ли којом мотивацијом? Зато што је за исто време, али неколико дана после нас, Хрватска сељачка странка најавила комеморацију за сењске жртве. С тим збором правиле су нам се све могуће потешкоће и наговарали су нас да држимо малу конференцију. Нисмо могли добити ни казалиште ни кино, али кад смо одлучили да се збор држи на отвореном пољу, нашло се за вредно да се збор забрани. Фактички разлог за то био је у томе, што је за Шибеник било спремно четири до пет пароброда да доведу на овај збор на хиљаде људи. То није неком конвенирало, па се зато збор није ни одобрио.

Господо, ми југословенски националисти не спречавамо да се држе зборови, да свако хоће, држи збор, па нека се на тим зборовима вређа Краљ и држава. Шта се мене тиче, — управо мене се тиче као националисте, али не могу ништа — јер је то ствар Краљевске владе. Али, ми, као југословенски националисти сматрамо, да имамо право, бар као задњи грађани ове земље, да се са нама поступа онако како се поступа са другима у овој земљи. (Живота Милановић: Само ти не ваља оно са Павелићем!). Образложићу ја то на концу.

Господо, анархија која влада овом земљом, наравно да је изазвала и жртве које нису требале да падну. Што да говорим о Подгорици? Тај случај знате, где су на самом спроводу, — уосталом колега г. Рашовић правио је интерпелацију о томе, — где су на самом спроводу убијена двојица, а један човек који је држао помен-слово био је напросто убијен од жандарма док је говорио. Керестинец, па загребачки нереди на свеучилишту, па Брод, где је био убијен онај општински благајник! Уопште анархија, која је изазвала непотребне жртве.

Тако, по ономе што сам ја информирао, а верујем да ме г. Претседник Владе или Министар унутрашњих послова неће демантовати, од марта 1936 године до марта 1937 године у Савској бановини пало је много глава. Господо, ово је знак анархије која влада у земљи. А шта да говорим о сењским догађајима и о сењским жртвама. Др. Влатко Мачек издао је ову брошуру која има 47 страна и у тој брошури он тврди, да је читава та приредба овако следила: читава приредба одржана је у савршеном реду и потпуној дисциплини, као што се увек и редовито догађа на свима приредбама ХСС. Никакви изазивачки поклици ни против кога нису падали, а нарочито нису падали никакви поклици било против Краља, било против династије, а исто тако није се клицало ни усташама, ни Павелићу. Клицало се претседнику др. Мачеку, слободној Хрватској, граду Сењу, сењским ускоцима, певале су се родољубиве песме и тд. и тд. Описујући даље догађаје, каже: према сведоцима није било никаквих противдинастичких или противдржавних поклика нити уопште каквих политичких поклика. Описујући даље те догађаје говори како је жандарм трчао и пуцао за аутом и да су 12 жандарма пуцали из строја. Он овде тврди на темељу неких сведочанстава да је то био покољ, да су испале један за другим три плотуна, а да очевидци износе чак и то, да су неки жандарми, дошавши до аута, подигли пушке високо изнад глава, окренули цеви у ауто и пуцали и даље унутра на мртве и рањене.

Господо, др. Влатко Мачек изнео је овде неке записнике, — не знам на који је начин он дошао до тих записника, — по којима су преслушани чак и многи државни чиновници, па и градски начелник. На концу те брошуре др. Мачек каже ово: „У свакој, нећу рећи правној држави, него у сваком организму где се иоле држи до поштења и образа, била би након ових мојих констатација само два излаза, или да сви органи власти одговорни за страховити злочин у Сењу, заједно са иницијаторима и састављачима оваквих лажних и циничких комуника, буду смеата макнути са својих места и приведени заслуженој казни, или да се ја ради клевете власти ставим под суд. Очекујем једно или друго.”

Господо, ја у истинитост ове брошуре не улазим. Ја одмах кажем, да читам оно што је г. др. Мачек написао и констатујем, да су записници овде у овој брошури — држим да је г. Министар унутрашњих дела сигурно ово видео раније — да су све то у записнике изјавили чиновници и државни функционери, данашњи градски начелник у Сењу и да они сви потврђују ово што каже г. др. Мачек. Јавност има права да тражи разјашњење о овоме догађају. Међутим нема месец дана, прочитао сам у месним новинама овај коминике:

„Наређен је дисциплински и судски поступак против извесних органа због догађаја у Сењу. Са знаје се са поуздане стране да је по извршеном извиђању догађаја у Сењу од 9 прошлог месеца поведен против извесних органа дисциплински и судски поступак и да ће они за које се утврди одговорност, искусити законске последице.”

Господо, на овако тежак оптужни материјал одговара се са оваквом нотацијом која изазива у народу дубоко уверење, да је ово све истина од речи до речи. Ако је ово истина, онда нека ме

извини г. др. Мачек, можда за њега може бити задовољштина да се жандарми стављају пред суд и срески начелник премести, али ако је ово истина, онда ја кажем да је одговорна Краљевска влада а не жандарми и срески начелник и да њу треба оптужити.

Господо, ова двогодишњица Владе др. Стојадиновића прослављена је овим резултатима: о споразуму са Мачеком нема ништа, више се уопште не говори нити разговара; срушене и поплуване су светиње, свуда влада анархија и безгласност. То је сума рада Краљевске владе у ове две године. А, господо, међутим Краљевска влада престано преко изјава појединих министара бацала је одговорност на режим г. Петра Живковића, на бивши ауторитативни режим, тврдећи престано да смо ми криви анархији у земљи. Господин Ђура Јанковић, ако се добро сећам, једанпут је рекао: „Одузели су народу слободу и то су крвници који су одузели народну слободу.” Господин Воја Јањић овде једанпут, у оној бившој сали, рекао је: „Шести јануар је упропастио ову земљу.” Дакле, на нас се бацала одговорност, на режим Петра Живковића, за све оно што се догађало.

И „Самоуправа”, говорећи о Петру Живковићу, изјављивала је овако: „Зато је његова влада измислила интернације и конфинације свих политичара који нису показали довољну дозу одушевљења за његову владу.” Онда даље: „Под ауторитативним режимом не само да је потенцирано и заоштрено хрватско питање него су отворена и многа друга питања и проблеми, који су поштравали и иначе незавидан положај.” Даље: „Народ је за време ауторитативног режима доживео такве ствари да оне који су симболизовали тај режим мрзе из дна душе... Репрезентанти једне омрзнуте прошлости... та је прошлост закључена и за њом више нико не жали. Иначе да неко за њом жали, Живковић би у Љубљани био обасут цвећем а не јајима.”

Овакве изјаве падају преко владиног органа и од стране разних Министара против ауторитативног режима. Али међутим у београдској „Самоуправи”, духовски број од 1937 године, говорећи о доласку Владе г. Стојадиновића, измакла се је случајно једна велика истина.

Говорећи о прошлим ауторитативним режимима, говори о покојном Краљу па каже: „Његов одлазак са овога света је међутим налагао хитну ликвидацију личног режима, у толико хитнију, што носиоца тога личног режима више није било.” Господо, Краљевска влада је говорила о влади г. Петра Живковића и нападала је ту владу, а „Самоуправа” данас вели, то је био лични режим покојног Краља. Господо, то што „Самоуправа” говори, то је сваки наш националиста и сељак у најзабитнијем селу осећао. А кад сам ја на то упозоравао, онда сам са претседничког стола непрестано прекидан. И требало је две године на да ова влада сама призна да је нападајући владу г. Петра Живковића нападала лични режим Његовог Величанства Краља. (Милан Лазаревић: То није истина!)

Господо народни посланици, после свега овога јавља се такође г. Вилдер у „Новој Ријечи” да тражи анкету о тим режимима. Господо, нама не треба никаква анкета за бивши режим г. Вилдера и другога. Тај је режим, господо, обележен

крвљу хрватског дела нашег народа. (Одобравање на левици). За тај режим не треба нам никакве анкете, јер је доста прелистати новине из онога доба, прелистати „Хрват“, прелистати „Дом“, па видети забележене и констатоване чињенице, које служе за илустрацију историје онога доба и онога режима. (Никола Прека: Он је био сарадник Ваших данашњих пријатеља!) Зато су и оставили Вилдера, јер се нису слагали с њиме. (Никола Прека: Али тада су се слагали кад се проливала крв у Хрватској! — Граја и протести на левици).

Господо народни посланици, сад у задњим изјавама Краљевске владе осећамо неко скретање полако у десно. Говори Краљевских министара на зборовима ни из далека не личе онима који су држани пре годину дана. Видјели смо зборове Југословенске радикалне заједнице у Београду. Ђура Јанковић не говори више: Хрватујте, србујте! Него говори о интегралном југословенству итд. Г. Претседник Владе дарива соколске заставе, открива споменике. Осећа се, господо, једна промена, једно кретање у десно код Краљевске владе. Но само код тога треба да буде становитог морала, који мора да буде над свима нама а то је: да не може, господо, онај који је украо, да тај суди, онај који је крао тај мора бити суђен а не онај који је украо да тај други пут суди. Господо, и за тај суд треба сад овај реакционаран закон, за тај суд треба овај закон којим ће повратити у оним крајевима време апсолутизма, Баховог патента, и шта ти ја знам. Тај закон треба да успостави наводно тамо ред. Али нема права да успоставља ред ова Влада, јер је она изазвала тамо неред, за које треба да одговара.

Господо народни посланици, нама се националистима нарочито из прека са неке становите стране говори, да ми износимо неугодне ствари које се дешавају у хрватским крајевима, да износимо неке цитате др. Мачека са намером да преко њихових лешина дођемо до власти. Ја, господо, одговарам ово. Није нам до власти, јер ми нисмо резерва више ни за кога. Ја сам неколико пута изнео овде да југословенски националисти нису више у овој земљи резерва ни за какву владу. (Бурно плескање на левици и узвици: Тако је!) Југословенски националисти имају само један правац и могу да провађају само један искрени и југословенски програм који се оснива на југословенском народном и државном јединству. (Један глас: Чекаћете дуго да тај програм спроведете!) Чекаћемо дуго, али ћемо то дочекати једног дана. Господо, ми као југословенски националисти изнашамо ове ствари овде, како сам већ рекао, не да оптужујемо некога, него да из искрених побуда покажемо докле је доведена ова земља, да покажемо свима оним факторима који су позвани да чувају ауторитет и цјелину ове земље, да покажемо до чега води земљу оваква политика. Изнашамо зато, да се не догоди, да се са неке становите стране одговара онако како је за време мајске декларације, односно после ње, одговорио др. Корошец. Др. Корошец, кад га је аустријски краљ позвао да пристане на тријализам, онда је рекао: „Величанство, прекасно је. Судбина је већ одлучила“. Карактеристично је, господо, да од читаве те прославе мајске декларације „Хрватски дневник“ само је ове речи донео. Дакле, господо, зато ми као југословенске националисте изнашамо ове ствари, не да оптужујемо, не

да тражимо казну, него да тражимо ред у овој земљи и да ова земља изађе једанпут из ове несретне кризе, и да се Срби и Хрвати што више приближе, јер нажалост Срби и Хрвати никад нису били даље него што су данас. Наша је улога и дужност да на то упозоримо не оптужујући никога, но само да упозоримо на то факторе који управљају овом земљом и да не буде после прекасно.

Е сад, господо, кад ме је баш неко кад сам говорио о емиграцији изазвао да сам претерао са питањем Павелића, нека ми буде дозвољено казати само ово: кад је Краљевска влада могла да води са иностранством једну политику, чије смо резултате видели, — онда ме, господо, разумите добро, — онда може и тај господин да се врати, јер док је ова влада на управи земље, могу се вратити сви и без амнестије и још бити награђени. (Одобравање на левици).

Претседник Стеван Ђирић: Реч има народни посланик г. Богољуб Кнежевић.

Богољуб Кнежевић: Господо народни посланици, у овој дискусији поводом законског предлога о иступима чули смо говорнике из владине већине, а чули смо и говорнике са левице. И док су се посланици Југословенске радикалне заједнице углавном држали дневнога реда и дискутовали о законском предлогу, који је израз крупних народних потреба, дотле је левица сматрала да јој се указао згодан моменат, подесна прилика да и овога пута ошине по Краљевској влади, да нападне њен рад и да у своје чисто партиске сврхе искористи политичке догађаје који су се последњих дана дешавали у северозападним крајевима наше земље. Ја, господо, поклањам пуну пажњу и пун значај и једном и другом проблему и Закону о иступима и догађајима и моментима, који су подвучени и истицани од левице, али баш због тога што правилно схватам потребу доношења овога закона, ради кога смо се и састали, и ја ћу се попут колега из клуба коме припадам, првенствено држати материје овога пројекта закона о иступима, па ћу бити слободан, господо, да се на крају дискусије осврнем и на примедбе и приговоре учињене од стране госпоре предговорника са левице по овом законском пројекту.

Кад је реч о овом закону, ја ћу подвући да сам сарађивао на овом пројекту закона о иступима као члан Одбора и да сам у танчине тога закона ушао још том приликом. Сматрам за потребно да истакнем ради колега који нису живели у оним крајевима предкумановске Србије, у Јужној Србији и Црној Гори какве су прилике владале у погледу правних односа нарочито по нашим селима. Одмах ћу подвући чињеницу, да је код нас у погледу регулисања односа који су предмет овог законског пројекта о иступима била велика празнина и да нисмо имали позитивног закона који би регулисао ову материју, и баш зато, у крајевима у којима и ја живим, доношење овога закона схваћа се као насушна потреба, преца него ма која друга која је данас истакнута у овом Дому.

Иступне кривице код нас у крајевима Краљевине Србије биле су регулисане старим Кривичним законом, који је доласком и ступањем у живот новог Кривичног закона стављен ван снаге. Трећа част овога закона обухватала је све ове

иступне кривице, које обухвата наш данашњи пројекат и она је на један подесан начин и према ондашњим приликама те односе регулисала. Полицијска уредба, која је имала законску снагу, својим § 4 регулисавала је надлежност за извођење и суђење тих иступних кривица и она је на подесан начин, према приликама које су владале у оно време када је закон примењиван, предвиђала да се иступне кривице суде и извиђају и код општинских судова и полицијских власти. Доласком и ступањем у живот Кривичног закона од 1929 године, трећа част старог Кривичног закона и Полицијска уредба стављени су били ван снаге, и ми нисмо имали позитивног закона који би те полицијске преступе регулисавао. Услед тога настао је један поремећај у правним односима код грађана. Осетио се недостатак у томе закону који би те односе регулисавао и дешавало се то, да су се заинтересовани грађани, нарочито на селу, осећајући потребу за заштитом својих интереса обрађали редовном суду и тражили да редовни суд примењујући Кривични закон заштити њихове интересе, који се у ствари нису могли регулисати путем Кривичног законика.

Чешће пута, господо посланици, дешавало се, да је примена Кривичног законика на ове ситније деликте, који су обухваћени овим законским пројектом, остала неефикасна, јер је наш народ чешће пута долазио до убеђења, да му суд не може пружити оно, што му је, у конкретном случају, као заштита било потребно. Дешавало се то, да је суд кроз један период времена од 2—3 године, док је се прошло кроз све могуће фазе и процедуре, доносио своју пресуду тек онда, кад није била више ефикасна и кад је оштећенику, који је тражио задовољење код власти, била непотребна. Обраћање редовним судовима среским и окружним за ствари, које се сада регулишу овим законом, бивало је, господо посланици, за прилике у нашим крајевима и претерано скупо. И ја сам, као један од адвоката, имао прилике да запазим, да је за извесне багателне ствари наш сељак био принуђен да одлази у варош да тражи правду и заштиту, да по скупе новце изискује судску пресуду, која, на крају крајева, или је застаревала, или је остала неефикасна. Та скупоба, та спорост, та дангуба, показали су да пут којим се ишло за задовољење ових потреба нашег народа, поглавито нашег сељака, није био ефикасан, није био подесан и да се морао наћи други пут и начин, друго сретство, да се ова врста народних потреба регулише.

Овај законски предлог, који је пред нама, који нас је скупио, углавном, на један подесан начин, све те проблеме регулише и уређује.

Ја сам у Одбору, претресајући са колегама овај законски пројекат, наишао на масу ствари врло подесних и врло корисних, које ће наћи врло честих примена у нашем правном животу, нарочито на селу. У томе законском пројекту наишао сам на извесне новине, које до сада нису биле инкриминисане у крајевима где ја живим. Пре свега, видимо да је пројекат закона о иступима инкриминисао и регулисао извесне породичне односе, који се врло често појављују и примењују на нашем селу. Ви сте често пута имали прилике да запазите појаве, да се отац не стара о породици, иако му материјална сретства дозвољавају. Ви сте често пута имали прилике да видите, да муж на-

пусти жену и децу, имали сте прилике да запазите, да незахвалан син напусти изнемогле родитеље, да пирује и обилује у сваком погледу, а његове старе родитеље пусти да одлазе у прошњу. По досадањим позитивним законима такав напуштени отац, напуштена жена и породица нису имали законске могућности да нађу пута и начина да заштите своје право и егзистенцију. Имали су право да се обрате суду, да поведу парницу и да натерају обесног члана породице да се о томе невољнику постара, Та би процедура трајала више година и била је неефикасна. Данас имате кратак, брз пут и начин предвиђен у Закону о иступима, по коме надлежна власт, и општинска и полицијска, могу, у критичном моменту, притрчати и пружити потребну заштиту свакоме ономе, који је остављен, напуштен и самохран и живи на милост и немилост улице.

Имате још једну законску одредбу, која регулисава сличне односе. Чешће пута дешава се, да извесно лице има судом досуђено право издржавања, право алиментације према другоме. И као што то обично бива, тај осуђеник је чекао да се натера судским или полицијским путем да даје овлашћенику оно што је дужан дати. Закон који је на дневном реду регулише и ову материју и предвиђа строгу казну за свакога онога који је дужан да даје коме издржавање па га ускрати и натераће га да своју обавезу испуњава.

Господо, ви сте сви запазили једну болну појаву. Запазили сте отсуство ауторитета општинских власти. Није то, господо, последица оваквог или онаквог рада ове или оне владе. То је последица отсуства у овој земљи једног позитивног закона по коме ће општинске управе имати право да заштите и свој ауторитет и интерес свога грађанства. И, господо, у последње доба, нарочито кад је укинута III част старог Кривичног закона у Краљевини Србији, ја сам имао прилике да видим да су баш елементи, који су најчешће долазили у сукоб са позитивним законима, водили прву реч само зато, што општинске власти нису имале могућности да им стану на пут и да их натерају на поштовање туђих права и поштовање закона. Овај законски предлог општинским управама враћа пун ауторитет, даје им могућност да се ухвате у коштац са свима типовима ове врсте и да их натера на поштовање туђих права и поштовање самога закона.

Ја сам, читајући извештај мањине одборске, имао прилике да запазим, да је одборска мањина учинила приговор на овај законски предлог, а који иначе у Одбору није чинила, наиме да су предвиђене казне сувише велике. Ја сматрам да је то у основи нетачно. Ви знате основни принцип у нашем кривичном законодавству: да се према величини кривице одмерава и одговарајућа казна. У овом законском пројекту максимум казне предвиђен је са 30 дана затвора и новчано 1500 динара. Кад прочитате овај законски пројекат ви ћете видети да је тим пројектом инкриминисана и предвиђена маса кривица за које је та казна премала. Најзад, у закону је предвиђена једна правилна градација, и казне затвора и новчане казне, и онај који буде закон примењивао имаће могућности да примени казне према степену одговорности учиниоце.

Мој колега и предговорник г. Шушић подвучао је потребу уношења институције условне осу-

де у овоме законском пројекту и будући да је и сама Влада то унела у овај пројекат ја сам то поздравио у Одбору а и данас поздрављам. Баш то унеколико говори да су приговори са левице неумесни да је Влада имала за циљ, подносећи овај законски пројекат, да створи себи једно оруђе више којим ће се разрачунавати са противницима и чувати свој престиж у народу.

У § 34 овог законског пројекта изрично је предвиђено и то, да осуда за иступе не повлачи за собом порочност осуђеника. Вођено је рачуна о томе да се лицима која су по овоме закону осуђена не узима то као отежица приликом издавања уверења о њиховом владању.

Најзад, господо, наш Кривични судски поступак и наш Грађански парнички поступак, по којима су се до сада решавале многе багателне ствари, које су сада регулисане у овом законском пројекту, у толикој су мери гломазни и формални да се народу не исплати да тражи примену тих закона за ове ситнице. Баш зато се је указала и потреба да се донесе Закон о иступима који ће предвидети поступак брз, јевтин и ефикасан и помоћу кога ће народ на лак начин моћи да заштити своје угрожене интересе. У извештају одборске мањине ја сам наишао на жељу да се као другостепена власт у решавању ових иступа предвиде Управни судови односно Државни савет. Ја мислим да би се увођењем надлежности ових судова за решавање иступа у основи промашио циљ овога закона.

Господо, ја сам у току ове дебате од два дана чуо честе примедбе, да је Влада подношењем овог законског пројекта хтела да створи себи једно моћно оруђе у обрачунавању са својим политичким противницима. Немам разлога да у конкретном случају браним Владу од тога приговора, јер је од тога бране и сама дела и факта, али, господо, ја ћу да истакнем само оно што је г. Шушић казао. Свесни смо ми из Југословенске радикалне заједнице, а свесна је и Краљевска влада, да се овај законски пројекат доноси за дужи период времена а не само за време док ова Влада буде на управи земље, и ако се овај закон посматра како то чине господа са левице, онда би он могао погодити и ту Владу и Југословенску радикалну заједницу. На крају да напоменем, ја живим у уверењу да међу вама има и таквих који нестрпљиво очекују да седну на ову страну и да верују да је то ствар скоре будућности те зато и кажем: господо, имајте мало стрпљења, куцнуће и тај час, искористите ви овај закон у своје сврхе.

Господо, сва материја која је расправљена овим законским пројектом, била је раније регулисана разним специјалним законима, разним наредбама и разним уредбама и да је Краљевска влада хтела да стекне још једно оруђе у борби за обрачунавање са својим противницима, она је просто могла да задржи стање онако какво је. Али кад она то није учинила, него пошла једним другим путем, пошла путем жеља и потреба народних и донекле кодифицирала сву ту материју и дала могућност осуђенима да своје интересе штите кроз две инстанције, онда је баш то доказ да Краљевска влада жели да да народу оно што му је потребно, а не да створи још један инструменат у борби са својим противницима.

Господо, овде се предвиђа и надлежност општинских власти по овом законском пројекту.

Оне ће по овом закону судити и извесна кривична дела, и то са пуним познавањем ствари. Можда је за вас из крајева преко Саве, Дрине и Дунава то новина, и можда ћете ви то са неповерењем примити, али ми из предратне Србије, код којих су општински судови кроз дужи период времена примењивали Кривични закон и Полицијску уредбу, а и друге законе који су предвиђали ту материју, и у томе послу показали пуну способност и били увек на достојној висини, немамо разлога да страхујемо и да ту компетенцију општинских судова осуђујемо.

Најзад, господо, сваки је закон у начелу добар, али исто тако сваки закон од несавесних људи може да буде изигран. Против несавесних органа који буду наопако примењивали овај закон, другим постојећим законима су одређене одговарајуће казне и контролне мере, које ће бити у стању да осујете овакву примену овога закона, и њих натерају да поштују туђа права.

Господо, Југословенска радикална заједница која се саглашава са овим законским предлогом, па и сама Краљевска влада, немају потребе да овим начином обезбеђују свој престиж, и да доношењем и применом овога закона стварају себи већину у народу. Ја не знам шта је на крајњем северозападу наше земље, нешто сам ипак видео и чуо од браће Словенаца, али у крајевима где ја живим знам, да Југословенска радикална заједница и без овога закона као оруђа, како то каже левица, стиче и да је стекла терена и јакога престижа у народу, и да се тај њен престиж неће лако отклонити или уздрмати и без злоупотребе овог закона.

Овај закон, господо, то је једна од низа мера које Краљевска влада предузима у регулисању односа и санирању економских, социјалних и правних прилика у народу. Он је један њен успех, један доказ о њеној способности да разуме и схвати живот народа.

Ја сам и од стране предговорника г. Паштровића и од стране јучерашњих говорника са левице чуо тешке речи управљене на рад Краљевске владе. Ја сам казао да сматрам да је непотребно такав рад бранити, јер су сама факта и резултати Краљевску владу одбранили и колико је Краљевска влада оваквим радом дала а колико није. Али, као одговор на све што је пребаћивано Влади и странци, којој ја припадам, могу да кажем да од ослобођења па до пре две године у крајевима у којима ја живим није ни у ком погледу дато толико колико је ова Краљевска влада дала за непуне две године. Можете то признати или не признати, али то је факат и то је ноторна истина, коју осећа и схвата последњи сељак код нас.

Ја нећу да набрајам позитивна дела Краљевске владе, али хоћу да подвучем да је она нашла начина да регулише најпре питање сељачких дугова. (Илија Михајловић приговара). Јесте, господине Михајловићу, нашла је пута и начина да регулише питање сељачких дугова и код вас, па је нашла пута и начина да повећа цене свима аграрним производима... (Илија Михајловић: Ти се у то не разумеш!) ...нашла је пута и начина да подигне цену дувану на петоструки износ од онога који је био пре три-четири године. (Приговори са левице: И ти то приписујеш Влади!) Краљевска влада је омогућила егзистенцију раднич-

ком сталежу одређивањем минималне наднице наших радницима, и тиме је дала пуно доказа и смисла за вођење и правилно регулисање нашега социјалног живота и за заштиту наших радника. Па је наша Краљевска влада национализовала у главном и највећи део наше индустрије и рудника. Нисам компетентан да говорим о спољној политици, па нећу улазити у детаље, али и у нашој спољној политици, колико могу да запазим, и ту је Влада дала резултате такве, да је углед наше Краљевине данас несразмерно већи у целој свету него што је био пре неколико година. Том додајем, да сваки који ради он и греша, ко не ради тај неће ни да погреша.

Краљевска влада је на делу две године. Две године у животу народа и државе су два минута. Немојте тражити чудеса. Али када се, као што сам мало пре нагласио, упореди шта је за те две године урађено и шта је урађено за последњих 17 до 18 година, пре доласка ове Владе, ми ћемо видети један велики плус и резултате у раду Краљевске владе. (Одобравање у центруму и на десници). И то се мора признати.

А шта ради скупштинска опозиција? Скупштинска опозиција, у једном овако важном моменту, када треба да се притекне у помоћ нашем народу и да му се пружи закон којим ће да регулише и среди своје прешне потребе, она у једном тако деликатном, скупоценом моменту, удара по Влади због њеног политичког рада и у своје партијске сврхе, користећи догађаје у северозападним крајевима наше земље, и соколство и национализам идентификује са својим политичким рачунима и преже их у своја кола.

Господо, мој предговорник, колега г. Манфред Паштровић, мало час споменуо је хрватско питање. Ја у њега нећу да улазим. То је проблем који се на један овакав начин не може ни од вас, ни од мене да реши. Али је једна ствар несумњива: хрватски проблем, онакав какав је, он није дело ове Краљевске владе, није дело, можда, ни њених претходника, то је проблем који датира од дана ослобођења. Краљевска влада није могла у том погледу да почини чудеса, али верујући у способност и добронамерност људи који седе овде у Влади ја ипак, господо, верујем да ће се наћи моменат и начин да се и то питање скине са дневног реда.

Али има нешто што г. Манфред Паштровић није хтео да призна, то је ово: Нема више пакле-

них машина, нема више бомби, ми имамо сада у целој земљи једну другу ситуацију која ипак пружа могућности за лакше решење многих па и хрватског питања. (Одобравање на десници. — Жагор и приговори на левици.) А ту ситуацију створила је Краљевска влада, створиће је још бољу.

Ја налазим да није моменат да се овде расправља барјактарска политика. А када се он укаже, и то ће се питање решити на један начин како ће збиља да се задовоље национални осећаји свију наших родољуба. (Један глас на левици: А ко ће то да реши?) Решиће га добри Југословени и исправни националисти, којих има овде много.

Господо, ја сам сматрао за потребно да се дотакнем политичких момената на крају мога говора, дајући тиме предност и првенство оном првом делу говора, дискусији о законском предлогу с обзиром на важност и значај истог.

Руковођен тиме: да је нашем сељаку и нашем грађанину неопходно потребно да што пре добије овај закон, ја молим све добронамерне колеге да гласају за овај предлог закона о иступима. (Бурно одобравање у центруму и на десници).

Претседник Стеван Ђирић: Господо народни посланици, мислим да је време да вам предложим дневни ред за идућу седницу. Имам част предложити вам овај дневни ред:

1) Наставак претреса у начелу извештаја Одбора о предлогу закона о иступима;

2) Претрес извештаја Финансиског одбора о предлогу закона о повлачењу из оптицаја старог и о ковању новог металног новца.

Ову другу тачку ставио сам на дневни ред зато што је Народна скупштина примила хитност овог законског предлога, па, ако буде потребно, по § 31 Закона о пословном реду, имаће право Народна скупштина да измени ове две тачке дневног реда, тако да би овај законски предлог финансиске природе дошао на прво место. Јесте ли сагласни са овим предлогом? (Јесмо.) Објављујем да је Народна скупштина примила предложени дневни ред.

Са вашим пристанком ову седницу закључујем, а наредну заказујем за уторак, 6 јула, у 10 часова пре подне.

Седница је закључена у 12,45 часова.

ПРИЛОЗИ

НАРОДНА СКУПШТИНА

Краљевине Југославије

Финансијски одбор

ХБр. 836

2 јула 1937 год.

у Београду

НАРОДНОЈ СКУПШТИНИ — БЕОГРАД

Финансиски одбор Народне скупштине, на својој седници од 2 јула 1937 године, проучио је упућени му законски предлог о повлачењу из оптицаја старог и о ковању новог металног новца, и усвојио га без измена већином гласова у начелу и у појединостима, сем што у § 6, шести ред одозго, број „37“ замењује се бројем „38“.

Финансиском одбору част је предложити Народној скупштини да изволи примити предложени законски предлог.

За известиоца Одбор је изабрао г. др. Часлава Никитовића од стране одборске већине, а г. Војислава Лазића од стране одборске мањине.

Претседник

Финансиског одбора,

Др. Војислав Јањић, с. р.

Секретар,

Др. Бранко Миљуш, с. р.

Чланови:

Др. Часлав Никитовић, с. р., Петар Богавац с. р., Љубомир Божиновић, с. р., Михаило Лукаревић, с. р., Велимир Милијановић, с. р., Михаило Стојадиновић, с. р., Живота Милановић, с. р., др. Фран Шемров, с. р., др. Јуре Коце, с. р., др. Стеван Крафт, с. р., Новица Поповић, с. р., Алија Кадих с. р., Боривоје Ђурић, с. р., Војислав Лазић, с. р., (одваја се), Павао Матица, с. р., (одваја се), Никола Соколовић, с. р., (одваја се).

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Михаила Ђуровића и другова, народних посланика, на Министра трговине и индустрије о протузаконитим радњама Владе Филиповића, чиновника Банске управе у Сарајеву на збору акционара Прве ужичке акционарске ткачке радионице, одржаном на дан 9 маја ове године.

ГОСПОДИНЕ МИНИСТРЕ,

По писменом захтеву акционара Прве ужичке акционарске ткачке радионице г.г. Здравка Ђурића, инж. из Београда, Добривоја Мојовића, инд., и Александра Марјановића, трг., оба из Ужича, управа УТР је одредила ванредни збор акционара за 9 мај 1937 године са дневним редом по тексту предложеном од самих ових предлагача сазивача збора у следећем:

„I — Измена члана 15 Правила УТР, који би у новој редакцији имао да гласи: „Члан управног одбора може бити сваки акционар који је држављанин Краљевине Југославије и који ужива сва права грађанска.“

II — Избор нових чланова целокупног управног и надзорног одбора у вези измене чл. 15“.

Према чл. 68 став II Закона о акционарским друштвима „о изменама и допунама друштвених правила могу се доносити одлуке, ако на збору буде заступљена најмање једна трећина друштвене главнице“.

Међутим, на дан 9 маја текуће године на овом збору није била заступљена једна трећина друштвене главнице, јер је било присутно 373 лица са свега 62.861 акцијом, док једна трећина свих акција УТР, као њене главнице, износи 67.500 комада акција. Ову констатацију званично је оверио својим потписом и комесар збора, чиновник банске управе у Сарајеву г. Влада Филиповић.

И ако према наведеном на овом збору по закону није имало кворума за решавање по чл. 15 Правила УТР, нити за збор нове управе у вези измене тога члана, а дневни ред раније објављен

не може се на збору из основа променити, — на изричан предлог комесара збора Филиповића (пошто је претседник управе г. Петар Костадиновић, који је збору овоме председавао, објавио да збор распушта и повукао се) — збор је рад продужио и извршио избор нове управе и надзорног одбора противно утврђеном дневном реду.

Овакав поступак комесара збора г. Филиповића противан је закону о акц. друштвима — чл. 57 став II и чл. 68 став II пом. закона.

Зашто је г. Филиповић прекршио дужност мирног посматрача коју му закон у параграфу 57 ст. II налаже, а узео иницијативу дириговања збором и у одржаном свом говору утицао на акционаре да и против дневног реда врше само избор нове управе и надзорног одбора, сем ако то није учинио из нарочитих обзира према инжињеру Мојовићу, који га је као стари сват венчао и који је изабран на томе збору за члана управе, а одмах за тим и за претседника управног одбора?

По чл. 5 и 57 зак. о акц. друштвима Министар народне привреде, односно Министар трговине и индустрије лично и преко надлежног бана води надзор над радом акц. друштава. Према томе по жалбама акционара на одлуке збора бан решава у првом, а Министар трговине и индустрије у другом степену, те одлуке банове у томе нити су извршене нити извршиве све док их министар не одобри.

За доказ постојања таквог поступка и у пракси служе решења бана Дринске бановине: VIII бр. 2262/37 од 2 априла 1937 год., где пише да се на то решење има право жалбе министру као и ре-

шења исте власти VIII бр. 5412/37 од 22 маја 1937 год., којим се признаје да решење бана VIII бр. 5037/37 од 11 маја 1937 год. није постало извршно, која се решења прилажу у препису.

Па ипак бан дринске бановине учинио је незаконитост, јер је на телеграфски захтев Добриваја Мојовића телеграфски наредио начелнику среза ужичког већ 11 маја 1937 год., те је овај покушао силом власти преко свога чиновника г. Тихомира Љубојевића, да истог дана истисне из државне имовине УТР стару легалну управу, без обзира на право жалбе њених чланова на одлуку збора о избору Мојовића и другога.

Кад се легална стара управа успротивила овом бруталном избацавању, бан је донео друго решење VIII бр. 5412/37 и наредио извршење свог првог неизвршеног решења VIII бр. 5037/37 — „без обзира на евентуалне жалбе“, чим молитељ (Мојовић) депонује 41.403 комада акција УТР код начелника среза ужичког.

Оваквим поступцима бан је окуражио нову управу, чија је законитост избора још у питању, те је сама силом улетела у државину имовине УТР.

Молим Вас, Господине Министре, да нам на ову интерпелацију дате одговор у Народној скупштини и да нам одговорите на следећа питања:

1) Какво обезбеђење сматра Господин Министар да за евентуалну штету од данашњих управљача УТР према осталим акционарима претстављају депоноване акције, кад би оне аутоматски изгубиле сваку вредност у случају да нова управа упропасти имовину УТР?

2) Зашто је бан у решењу VIII бр. 5411/37 применио поступак прешне хитности из става II § 119 закона о општем управном поступку, кад је за овај случај предвиђен редован законски поступак, а хитност није ничим нарочито оправдана у јавном интересу.

3) Кад је већ бан стао на гледиште — по захтеву Мојовића као једне странке — да је ово хитан предмет, зашто онда све до сада није донесена никаква одлука о жалби чланова старе управе, која је примљена у управи Дринске бановине још на дан 23 маја 1937 године.

4) Да ли је Господин Министар знао, да је г. др. Александар Шуњеварић, лекар, санитетски референт начелника среза ужичког, изабран на овом збору од 9 маја 1937 год. за члана управног одбора и да ту дужност сада врши у УТР, мада по закону о чиновницима он као државни чиновник не може бити члан одбора акционарског друштва?

Прилажемо интерпелацији препис решења банске управе Дринске бановине VIII бр. 2262/37 од 2 априла 1937 г., и VIII бр. 5412/37 од 22 маја 1937 године.

За ову интерпелацију тражимо првенство.

30 јуна 1937 године
у Београду

У име

Југословенског радикалног клуба,
народни посланици:

Михаило Ђуровић, с. р.

Др. Сулејман Хафизадић, с. р.

ПРЕПИС

КРАЉЕВСКА БАНСКА УПРАВА
ДРИНСКЕ БАНОВИНЕ

VIII бр. 2262/37.

2 априла 1937 год.

Сарајево

(Таксена марка дин. 20)

На основу чл. 5 и 57 Закона о акционарским друштвима из 1896 год. и § 42/I тач. 18 Закона о Банској управи

о д о б р а в а м

рад XXXIV редовног годишњег збора акционара Прве повл. ужичке акционарске ткачке радионице у Ужицу, одржаног дана 28 фебруара 1937 год. као и одлуке, које су на томе збору донесене, изузев одлуке о избору г. Др. Данила М. Марковића за члана Надзорног одбора.

Ову одлуку не могу одобрити из разлога што је у противности са одредбом чл. 15 друштвених правила, према којој, а у вези § 23 истих правила члан Надзорног одбора овог друштва може бити само такав акционар који стално живи у Ужицу, а г. Др. Марковић не испуњава овај услов, јер стално живи у Суботици.

Против овог дијела решења Првој повл. ужичкој акционарској ткачкој радионици у случају незадовољства припада право жалбе на Министарство трговине и индустрије у року од 15 дана по достави.

Такса па тар. бр. 5 Закона о таксама од дин. 20.— имаде се наплатити и на овом решењу поништити.

Бан,

П. Лукић, с. р.

ПРЕПИС

КРАЉЕВСКА БАНСКА УПРАВА
ДРИНСКЕ БАНОВИНЕ

VIII бр. 2262/37

22 маја 1937 године

Сарајево

Извршење одлуке банске управе Бр. 5037 од 11 маја 1937 године,

О д л у к а:

Поводом молбе инж. Добривоја Мојовића, претседника Ужичке ткачке радионице Краљевска банска управа на основу става 2 § 119 и § 115 закона о општем управном поступку

О д л у ч у ј е:

Да се одлука ове Банске управе VIII број 5037 од 11 маја тек. год. којом је одобрен рад као и одлуке ванредног збора акционара Ужичке ткачке радионице, одржаног дана 9 маја т. г. у Ужицу изврши и нова управа уведе у дужност без обзира на евентуалне жалбе, чим молитељ депонује у касу среског начелства у Ужицу обезбеђење у износу од 41.403 комада акција Ужичке ткачке радионице у номиналном износу од 2.070.150 динара.

Против ове одлуке може незадовољна страна изјавити жалбу Министарству трговине и индустрије.

стрије у року од 15 дана од дана пријема одлуке с тим, да жалба не обуставља извршење.

Образложење

Инжињер Добривоје Мојовић, претседник Ужичке ткачке радионице молбом својом од 21 маја т. г. тражио је да се одлука ове Банске управе VIII број 5037 од 11 маја тек. год. којом је оснажен рад и одлуке ванредног збора акционара ткачке радионице одржаног 9 маја т. г. изврши без обзира на евентуалне жалбе пошто би одлагањем извршења могла наступити непоправима штета по предузеће и особље које је у истом запослено. За обезбеђење молитељ је понудио 41.403 комада акција исте ткачке радионице у номиналној вредности од 2.070.150 динара.

Банска управа размотривши молбу нашла је да је тражење оправдано пошто је на ванредном збору акционара дана 9 маја тек. год. од дошавших 373 акционара са правом на 19.173 гласа гласало за избор нове управе 366 акционара са правом

на 19.051 глас, док је против изабране управе гласало односно уздржало се од гласања свега 7 дошавших акционара са правом на 122 гласа. Како новоизабрана управа, према томе, ужива поверење акционара и пошто би остављањем досадашње управе на челу предузећа могла наступити по предузеће штета која се више не би дала поправити, а како је молитељ поред тога понудио обезбеђење у износу од 41.403 комада акција у номиналном износу од 2.070.150 динара, Банска управа је тражењу удовољила и донела одлуку као што је у диспозитиву наведено.

О предњем се извештава:

1) За новоизабрану управу ткачке радионице молитељ Добривоје Мојовић, инжињер из Ужица; 2) За досадању управу ткачке радионице Петар Костадиновић, из Ужица; 3) Начелник среза ужичког у Ужицу.

Бан,

П. Лукић, с. р.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Милана Мрављеа и другова, народних посланика, на Министра правде о пристрасном поступку државног тужиоца у Љубљани по предмету истраге о убиству студента Рудолфа Долинара.

ГОСПОДИНЕ МИНИСТРЕ,

Приликом туче између десеторице југословенских националиста и веће групе клерикалних студената, која се десила 8 јуна т. г. код Прихове, Срез коњишки, Дравска бановина, остао је мртав на месту туче студент Рудолф Долинар. Полицијске власти затвориле су све југословенске националисте који су учествовали у тој тучи, док су на другој страни сви учесници клерикални студенти, којих је било око шездесет, остали на слободи и били су саслушани као сведоци!

Полицијске власти су осумњичене националисте предали тек након десет дана Окружном суду у Цељу, а студенти који су били организовани и послати у Марибор да разбијају прозоре на Соколанама и праве заседе вођству ЈНС, које је било у то време на турнеји у Словеначкој, налазе се још увек на слободи, чиме се доказује да се поступак не води према свима једнако.

Због тога част ми је упитати Вас, Господине Министре, да ли Вам је познат поступак државног тужиоштва у Љубљани, поводом истраге противу осумњичених у тучи код Прихове, који није једнак према свима и ако Вам није познат, да ли сте спремни хитно одредити да се са свима учесницима у тучи једнако по закону поступа.

За ову интерпелацију тражим првенство.

Молим Вас, Господине Министре, да и овом приликом примите уверење о нашем одличном поштовању.

2 јула 1937 године
у Београду

Народни посланици:

Милан Мравље, с. р.

Авгуштин Лукачич, с. р.

INTERPELACIJA

Dr. Riko Fux-a, narodnega poslanca in tovarišev, na Ministra pošte in telegrafa v zadevi protipostavnega zadržanja brzojavk na pošti I v Ljubljani, ter protipostavnega kontroliranja pismene pošte in brzojavk na poštah v Ljubljani.

GOSPOD MINISTER!

V noći od 12. na 13. junija 1937 je pogorel godbeni paviljon na sokolskem telovadišču sokolskega društva Ljubljana Matica. Paviljon je bil zažgan iz maščevalnosti kot akt skrajne politične hujskarije, ki je zavladała v teh dneh v Dravski banovini. Dasi ni bilo Sokolstvo niti najmanje zainteresirano na teh političnih bojih, vendar je gotova skupina Sokolstvu sovražne katoliške mladine obrnila ves svoj srd proti Sokolstvu.

Z ozirom na izvršeno dejstvo, da je sokolski paviljon zgorel ter bil zažgan po zločinski roki in z ozirom na veliko razburjenost, ki je zavladała vsled tega med vsem prebivalstvom, zlasti pa še na pristransko postopanje oblasti, je odposlal I zamenik staroste Sokola Kraljevine Jugoslavije Engelbert Gangl dva brzojava sledeće vsebine:

»Kancelariji Njegoveg Visočanstva Kneza Namestnika, Brdo Kranj: Danes ponoći zločinske ruke zapalile letnje vežbalište ljubljanskega Sokola. Muzički

paviljon izgoreo. Tražimo dozvolu za samoodbranu ili da vojska izmeni upravu policije. Inače ne preuzimamo nikakvu odgovornost za posledice. Gangl.«

»Sokolski Savez, Beograd:

Danes ponoči zločinske ruke zapalile letnje vežbalište Ljubljanskog Sokola. Muzički paviljon izgoreo. Tražimo smesta intervenciju za samoodbranu ili da se smeni uprava policije sa vojskom. Čekamo disciplinirano najhitniju odluku inače ne preuzimamo nikakvu odgovornost za posledice. Gangl.«

Obe brzojavki sta bili zadržani na pošti Ljubljana I ter je prejel odpošiljatelj po nekaj dneih dopis iste pošte sledeće vsebine:

Pošta Ljubljana I.

Štev. 206/pov. 1937. v Ljubljani, dne 16. 6. 1937.

Gospod Engelbert Gangl podstarešina »Sokola« Kraljevine Jugoslavije v Ljubljani.

Na odlok direkcije pošte in telegrafa v Ljubljani štev. 576/pov. 1937:

Brzojavki štev. 1882 in 1883 dne 13 t. m. na pošti Ljubljana I za Brdo in Beograd, sta bili v smislu čl. 91 brzojavnega pravilnika zadržani.

Žig: Pošta, telegraf in telefon Ljubljana I.

Podpis nečitljiv.«

Glasom člana 91 pravilnika za telegrafsko službo imajo telegrafski uradi pravico in dolžnost zadržati vsak telegram, ki bi nasprotoval državnim zakonom, veri in morali, ki bi ogrožil javno in osebno varnost in varnost imetja ali bi žalil posamezne osebe. Zadržati je treba tudi telegrame ki imajo kake vznemirjajoče vesti, o katerih je urad prepričan, da so neresnične.

Gospod Minister! I. namestnik staroste Sokola Kraljevine Jugoslavije Engelbert Gangl je v obeh brzojavkah javih Nj. Vis. Knezu Namestniku in Savezu Sokola Kraljevine Jugoslavije to, kar se je v resnici zgodilo ter zahteval zaščito sokolske imovine, katero poklicana oblast ni zaščitila, kakor je dokazal ogenj paviljona. Ali je bila ta vsebina proti prodpisom čl.

91 pravilnika za telegrafsko službo? Ali je bila proti državnim zakonom, proti veri in morali? Ali je mogel biti urad prepričan, da je ta vest neresnična in vznemirjujoča? Ali I. namestnik staroste Sokola Kraljevine Jugoslavije kot izvršujoči organ uprave ne sme obvestiti najvišjih faktorjev Sokolske organizacije o izvršenem nečudenem napadu na sokolsko imovino in ali ne sme od njih zahtevati zaščite?

Prosim Vas, gospod minister, da uvedete najstrožjo preiskavo o tej zadevi ter postopate po zakonu proti krivcem.

Istočasno smatramo za svojo dolžnost, da Vas opozorimo na veliko vznemirjenost, ki vlada med prebivalstvom Ljubljane radi kršitve pisemske tajnosti in radi kršitve tajnosti telefonskih pogovorov na poštah v Ljubljani.

V Ljubljani se javno ugotavlja, da se pregleduje na poštah v Ljubljani vsa pisma ter so v to svrhu poverjeni posebni policijski organi, ki so stalno v pisemskem oddelku pošte. Glede telefonskih pogovorov v Ljubljani vlada med prebivalstvom splošno razburjenje, da se v telefonu pri centrali stalno prisluškuje ter da so v to svrhu poverjeni posebni organi.

Nočemo nikomur delati krivice in nikogar obdolževati, toda dolžnost mi nalaga, da Vas na to razburjenost opozorim, ker sem prepričan, da bodete čuvali predpise naše Ustave in tozadevnih zakonov.

Z ozirom na to Vas prosim gospod minister, da blagovolite odgovoriti sledeće:

1) Je li Vas vse to znano,

2) Kaj hočete ukreniti, da se pri tako važni ustanovi kakor je pošta, čuva zakon do skrajnosti.

V Ljubljani, dne 24 junija 1937 god.

Narodni poslanci:

Dr. Riko Fux, l. r., Gornjak Vinko, l. r., Stanko Lenarčič, l. r., Rajko Turk, l. r., Ivan Janžeković, l. r., dr. Josip Režek, l. r., dr. Ivan Lovrenčić, l. r.